

Medeplegen

Als verdachten zwijgen: een onderzoek naar het aannemen van medeplegen

Toetsing van afstudeeronderzoek

HBR-4-AS-17-AS

Aantal woorden (H1 t/m H5): 14.988

Hogeschool Leiden

Myrthe de Graaf – s1087928

Opdrachtgever: Dhr. mr. W.J. (Willem Jan)

Ausma (Ausma Advocaten te Utrecht)

Klas Re4J

Opleiding HBO-Rechten

Onderzoeksdocent: Mw. mr. I.J.S. (Ingrid) van
Mierlo-Groot

Afstudeerbegeleider: Dhr. mr. J. (Jeroen)

Eradius

Inleverdatum: 15 juni 2022

Herkansing

Collegejaar 4 (2021/2022), blok 4

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u treft u mijn onderzoeksrapport in het kader van mijn vierde studiejaar aan de opleiding HBO-Rechten op de Hogeschool te Leiden. Dit onderzoeksrapport betekent dan ook de afronding van mijn studie. Mijn interesse voor het onderwerp medeplegen komt voort uit mijn voorkeur voor het strafrecht. Daarom heb ik met plezier aan dit onderzoeksrapport gewerkt. Tevens heb ik met het schrijven hiervan veel mogen leren.

Ik zou hierbij graag een aantal mensen willen bedanken. Allereerst wil ik mijn onderzoeksdocent mevrouw Van Mierlo-Groot bedanken voor de gegeven feedback op mijn plan van aanpak. Daarnaast wil ik mijn afstudeerbegeleider de heer Eradus bedanken voor het geven van feedback gedurende mijn onderzoek.

Uiteraard wil ik ook de heer Ausma bedanken voor zijn ondersteuning en voor de gelegenheid die hij mij heeft geboden om een afstudeeronderzoek voor hem te mogen uitvoeren.

Ik hoop dat u mijn onderzoek met evenveel interesse leest als waarmee ik het heb geschreven.

Myrthe de Graaf

Alphen aan den Rijn, 15 juni 2022

Samenvatting

Ausma Advocaten krijgt vaak te maken met cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. Het begrip medeplegen is wel opgenomen in de wet, namelijk in artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht, maar is hierin niet nader toegelicht. De wetgever heeft de uitleg van het begrip medeplegen overgelaten aan de jurisprudentie, waardoor niet vaststaat welke gedragingen medeplegen opleveren. Dit maakt dat er onduidelijkheid heerst over het begrip medeplegen. De heer Ausma ervaart hierbij tegenwoordig dat er sprake is van een trend dat verdachten zich consequent beroepen op hun zwijgrecht. Daarom is het lastig om cliënten aan wie medeplegen ten laste is gelegd bij te staan.

De heer Ausma wil dat er onderzoek gedaan wordt naar de invulling van medeplegen en welke invloed het zwijgen van verdachten hierop heeft. Ausma Advocaten wil niet dat haar cliënten worden veroordeeld tot medeplegen, maar juist zorgen voor een zo laag mogelijke straf. Dit onderzoek is daarom gericht op het achterhalen van de feiten en omstandigheden die een rol spelen bij het wel/niet aannemen van medeplegen in situaties dat verdachten zich consequent beroepen op hun zwijgrecht, zodat de heer Ausma passend advies kan geven aan zijn cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd.

De centrale vraag voor dit onderzoek luidt als volgt: *"Wat kan Ausma Advocaten haar cliënten aan wie medeplegen van een strafbaar feit ten laste wordt gelegd adviseren met betrekking tot de procesopstelling, zodat medeplichtigheid eerder wordt aangenomen dan medeplegen, aan de hand van wet- en regelgeving, literatuuronderzoek en jurisprudentieonderzoek?"* Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van theoretisch onderzoek (analyse van wet- en regelgeving en literatuuronderzoek) en praktijkonderzoek (jurisprudentieonderzoek).

Door middel van het theoretisch onderzoek blijkt dat er aan drie vereisten moet worden voldaan om medeplegen te kunnen aannemen, namelijk (1) accessoriteit, (2) opzet en (3) een nauwe en bewuste samenwerking, waarbij de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht moet zijn. Als het ontbreekt aan één van deze drie vereisten kan medeplegen niet worden aangenomen. Uit het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 kwam naar voren dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering (fysieke deelneming). Maar de bijdrage kan ook bestaan in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit (geen fysieke deelneming).

Indien de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit, dient de rechter in het geval hij toch tot een bewezenverklaring van medeplegen komt, om nauwkeurig te motiveren waarom er sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking. Dit kan de rechter aan de hand van zes aspecten motiveren: intensiteit van de samenwerking, onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling, belang van de rol, aanwezigheid op belangrijke momenten en het niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

Door middel van het jurisprudentieonderzoek is gebleken hoe feitenrechters invulling geven aan voornoemde vereisten. In alle zaken waar medeplegen wel werd aangenomen, werd altijd aan het accessoriteitsvereiste en het opzetvereiste voldaan. Dit is vanzelfsprekend omdat medeplegen niet kan worden aangenomen zonder accessoriteit en (voorwaardelijk) opzet. Met betrekking tot de nauwe en bewuste samenwerking kwamen deze aspecten het meest naar voren: 'intensiteit van de samenwerking' en 'de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict'. Slechts in één uitspraak, waarin medeplegen niet is aangenomen, is alleen het aspect 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' behandeld.

Wat betreft accessoriteit wordt geadviseerd, indien mogelijk, om aan te voeren dat cliënt geen strafbare gedragingen heeft verricht. De cliënt kan hierbij verklaren geen strafbare gedragingen te hebben verricht. De cliënt moet dan worden vrijgesproken van het medeplegen van het strafbare feit. Wat betreft opzet wordt geadviseerd om de aandacht te vestigen op de vraag of er vooraf een plan is gemaakt, aangezien dit duidt op opzet. Indien er sprake is van een plan, kan de cliënt verklaren niet betrokken te zijn geweest bij de planning. Indien nergens uit blijkt dat er sprake is van een plan, kan de cliënt zich beroepen op zijn zwijgrecht. Dan is de kans groot dat de rechter oordeelt dat cliënt geen opzet heeft gehad. Dit leidt tot een vrijspraak van medeplegen.

Wat betreft de nauwe en bewuste samenwerking wordt geadviseerd om de betrokkenheid van cliënt zoveel mogelijk te minimaliseren/ondergeschikt te maken. Indien er uitvoeringshandelingen zijn verricht, kan worden aangevoerd dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medepllichtigheid dan met medeplegen. Indien het voor de rechter niet duidelijk is of cliënt uitvoeringshandelingen heeft verricht, wordt geadviseerd om aan te voeren dat cliënt geen uitvoeringshandelingen heeft verricht en slechts aanwezig is geweest. Cliënt wordt geadviseerd zich niet uit te laten over zijn/haar aandeel zodat het aandeel onduidelijk blijft. Cliënt wordt dan mogelijk vrijgesproken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 Aanleiding en probleemanalyse	8
1.2 Doelstelling.....	11
1.3 Centrale vraag	11
1.4 Deelvragen.....	12
1.5 Methode.....	12
1.5.1 Theoretische deelvraag – deelvraag 1.....	12
1.5.2 Praktijkgerichte deelvragen – deelvragen 2 & 3	13
1.6 Topics.....	17
1.7 Leeswijzer	18
Hoofdstuk 2: Medeplegen blijktens wetgeving, literatuur en het overzichtsarrest	19
2.1 Wetsgeschiedenis.....	19
2.2 Huidige wetgeving	21
2.3 Accessoriteitsvereiste.....	21
2.4 Dubbel opzet	21
2.5 Nauwe en bewuste samenwerking	22
2.6 Bijdrage van voldoende gewicht	24
2.7 Overzichtsarrest Hoge Raad 2 december 2014.....	24
2.7.1 Casus.....	25
2.7.2 Beoordeling	25
2.8 Conclusies Advocaten-Generaal Hofstee en Spronken	27
2.8.1 Gezamenlijke uitvoering.....	28
2.8.2 Gedragingen voor/tijdens/na het strafbare feit.....	29
2.9 Deelconclusie.....	29
Hoofdstuk 3: Resultaten jurisprudentieonderzoek.....	31

3.1 Kwantitatieve resultaten	32
3.1.1 Medeplegen wel aangenomen.....	32
3.1.2 Medeplegen niet aangenomen (vrijspraak)	32
3.2 Accessoriteit	33
3.3 Opzet	34
3.3.1 Opzet op de samenwerking.....	34
3.3.2 Opzet op het delict	34
3.4 Nauwe en bewuste samenwerking	36
3.4.1 Intensiteit van de samenwerking	37
3.4.2 Onderlinge taakverdeling	38
3.4.3 Rol in de voorbereiding/uitvoering/afhandeling van het delict.....	38
3.4.4 Belang van de rol	39
3.4.5 Aanwezigheid op belangrijke momenten.....	39
3.4.6 Niet-distantiëren	40
3.5 Bijdrage van voldoende gewicht	40
3.5.1 Gezamenlijke uitvoering.....	41
3.5.2 Gedragingen voor/tijdens/na het strafbare feit.....	41
3.5.3 Geen bijdrage van voldoende gewicht.....	42
3.6 Deelconclusie.....	42
Hoofdstuk 4: Conclusies	45
4.1 Accessoriteit	45
4.2 Opzet	45
4.3 Nauwe en bewuste samenwerking	47
4.3.1 Bijdrage van voldoende gewicht	47
4.3.2 De zes aspecten	47
Hoofdstuk 5: Aanbevelingen	51
5.1 Accessoriteit	51
5.2 Opzet	51

5.3 Nauwe en bewuste samenwerking	52
5.3.1 Gezamenlijke uitvoering.....	52
5.3.2 De zes aspecten	52
Bronnenlijst	55
Bijlage 1: Adviesmemo	57
Bijlage 2: Overzichtsschema jurisprudentieonderzoek	65

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding en probleemanalyse

Ausma Advocaten krijgt vaak te maken met cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. Er is sprake van medeplegen in het geval twee of meer personen gezamenlijk (in bewuste en nauwe samenwerking) een strafbaar feit plegen, waarbij niet alle delictsbestanddelen van dat feit door ieder van hen afzonderlijk vervuld behoeven te zijn. De verdachten worden afzonderlijk als dader gezien en individueel bestraft. Degene die schuldig wordt bevonden van medeplegen, wordt medepleger genoemd.¹

Het begrip medeplegen is wel opgenomen in de wet, namelijk in artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht (Sr), maar is hierin niet nader toegelicht. Artikel 47 Sr zegt: ‘Als daders van een strafbaar feit worden gestraft: zij die het feit plegen, doen plegen of medeplegen.’ De wetgever heeft de uitleg van het begrip medeplegen overgelaten aan de jurisprudentie, waardoor niet vaststaat welke gedragingen medeplegen opleveren. Dit maakt dat er onduidelijkheid heerst over het begrip medeplegen.

Daarom heeft de Hoge Raad op 2 december 2014² (hierna: overzichtsarrest) zich uitgelaten over de invulling van medeplegen. Dit overzichtsarrest biedt geen algemene regels, maar wel belangrijke aandachtspunten inzake het aannemen van medeplegen en daarmee ook de grens met medeplichtigheid. De aandachtspunten zijn gericht op de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.³ De advocaten-generaal Hofstee en Spronken hebben ieder een conclusie getrokken op basis van het overzichtsarrest om eventuele onduidelijkheden nog in kaart te brengen.⁴

Ook is er sprake van een trend dat verdachten zich beroepen op hun zwijgrecht. Volgens de heer Ausma is het daarom lastig om cliënten aan wie medeplegen ten laste is gelegd bij te staan. De heer Ausma heeft daar het volgende over gezegd:

¹ Van den Brink 2019

² HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474

³ Fedorova 2018, par. I.2.1.8 Deelneming

⁴ E.J. Hofstee en T.N.B.M. Spronken, ECLI:NL:PHR:2016:233 & ECLI:NL:PHR:2016:234

“Wat een trend is van de laatste tijd, als er meerdere verdachten bij een zaak betrokken zijn, bijvoorbeeld bij een inbraak, en het is niet duidelijk welke rol iedereen heeft, en iedereen houdt zijn mond, dan gaan ze allemaal voor medeplegen. Als iemand heel duidelijk zegt: ‘nee, ik stond op de uitkijk maar ik wist niet precies wat de anderen gingen doen’, dan ben je eerder medeplichtig. Maar als niemand dat verklaart en je wordt allemaal tegelijk aangehouden en iedereen beroept zich op zijn zwijgrecht, dan gaan ze allemaal voor de hoofdprijs. Dat is wel een ontwikkeling van de laatste tijd. Vroeger werd daar anders naar gekeken, wat makkelijker. Als ze toen niet konden bewijzen dat je medepleger was, dan werd er gegaan voor medeplichtigheid. Tegenwoordig is dat niet meer zo, tenzij je expliciet aangeeft van: ‘ik stond alleen maar op de uitkijk’. Vroeger was dat anders. Tegenwoordig wordt er strenger gestraft en het zwijgen wordt afgestraft: je wordt veroordeeld tot medeplegen”.

De ene proceshouding is de andere niet. Oftewel: zwijgen mag niet op één lijn worden gezet met bijvoorbeeld het afleggen van een valse bekentenis. In dat laatste geval wordt de procesgang opzettelijk en aantoonbaar belemmerd. Dit kan niet in het geval van zwijgen worden gezegd.⁵ Dit onderzoek bakent zich af tot alleen het zwijgen van een verdachte.

Het recht van de verdachte om niet te antwoorden op vragen is een stevig verankerd recht in het strafrecht. Dit recht om te zwijgen is vastgelegd in artikel 29 lid 1 Sv. In dit artikel staat dat men niet verplicht is om te antwoorden indien men als verdachte wordt gehoord. Als er vragen worden gesteld betreffende de betrokkenheid bij een strafbaar feit waarvoor een verdenking bestaat, moet de inhoud van de verdenking (art. 27c lid 1 of 2 Sv) en cautie (art. 29 lid 2 Sv) worden medegedeeld.⁶

Er kunnen tal van redenen zijn dat een verdachte zwijgt: geheugenproblemen, een ander willen beschermen, angst voor represailles, angst om schuldig te lijken of om voorlopige hechtenis te voorkomen. Ondanks deze redenen is het nou eenmaal een feit dat zwijgen wordt geassocieerd met schuld. De gangbare aanname dat een onschuldig iemand een verklaring kan en wil bieden voor belastende omstandigheden en dat een schuldig iemand minder snel geneigd is te verklaren lijkt over het algemeen gegrond.⁷

De Hoge Raad, is eveneens met het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM), van oordeel dat aan het uitoefenen van het zwijgrecht consequenties kunnen worden verbonden: indien een verdachte voor een omstandigheid die op zichzelf of in samenhang met de verdere inhoud van

⁵ Baar & Cornelissen, TPWS 2017/12

⁶ Felix & Visser, TPWS 2017/8

⁷ Ter Haar & Meijer, TPWS 2018/23

de bewijsmiddelen beschouwd redengevend moet worden geacht voor het bewijs van het aan hem tenlastegelegde feit, geen redelijke, die redengevendheid ontzenuwende verklaring heeft gegeven, mag een rechter dit in zijn overwegingen omtrent het gebezigde bewijsmateriaal betrekken. Op Europees niveau is het Murray-arrest⁸ hiervoor een bekend arrest.⁹ In deze zaak komt naar voren dat het recht om te zwijgen niet absoluut is en dat het mag worden beperkt wanneer de situatie overduidelijk roept om een verklaring van de verdachte.¹⁰

In het Murray-arrest had de politie een inval gedaan in een huis waarin een door de IRA ontvoerde politie-informant werd vastgehouden. Murray werd in de desbetreffende woning aangetroffen en gearresteerd. Op het politiebureau beriep Murray zich op zijn zwijgrecht. Hij kreeg een waarschuwing dat aan het zwijgen gevolgen mogen worden verbonden. Murray bleef zwijgen. Bij zijn veroordeling werd naast ander materiaal ook het beroep op het zwijgrecht als bewijsmiddel gebruikt.¹¹ Er is naar voren gekomen dat het enerzijds onverenigbaar is om een veroordeling uitsluitend of hoofdzakelijk te baseren op het stilzwijgen van een verdachte. Hiermee wordt voorkomen dat een tekort in de bewijsvoering van een zwakke zaak eenvoudig kan worden aangevuld. Anderzijds mag het stilzwijgen van een verdachte, in situaties die duidelijk om uitleg vragen, in aanmerking worden genomen bij het beoordelen van het aangevoerde bewijsmateriaal.¹² Van de verdachte mag er een concrete en verifieerbare verklaring worden geleverd indien op basis van de beschikbare feiten en omstandigheden een vermoeden van een strafbaar feit is ontstaan. Door te zwijgen voldoet de verdachte niet aan deze verplichting en daarmee kan het zwijgen van de verdachte bijdragen aan de overtuigingskracht van het reeds beschikbare bewijsmateriaal.¹³

Het Murray arrest wordt gezien als een prima facie zaak. Volgens het EHRM moet het hierbij gaan om direct bewijs dat sterk genoeg is om in combinatie met het ontbreken van een verklaring voor dat directe bewijs bij de rechter de definitieve overtuiging te doen ontstaan dat de verdachte het strafbare feit is begaan. Het zwijgen verschaft daarmee 'additional support' aan het bewijsmateriaal dat op zich reeds sterk genoeg is om de rechter logisch overtuigd te doen raken van de schuld van de verdachte. De enige aan de procesopstelling (zwijgen van de verdachte) te verbinden conclusie is dat de verdachte geen verklaring kan geven voor het bewijs terwijl dat bewijs op zich nog wel enige mogelijkheid bood voor een verklaring.

⁸ EHRM 8 februari 1996, ECLI:CE:ECHR:1996:0208JUD001873191, NJ 1996/725 (Murray v. VK)

⁹ Felix & Visser, TPWS 2017/8

¹⁰ Ter Haar & Meijer, TPWS 2018/23

¹¹ Wijsman 2017, par. 4.2.2 John Murray t. Verenigd Koninkrijk (1996)

¹² Ter Haar & Meijer, TPWS 2018/23

¹³ Diepenmaat 2016, p. 187

De heer Ausma wil dat er onderzoek gedaan wordt naar de invulling van medeplegen en welke invloed het zwijgen van verdachten hierop heeft. Ausma Advocaten wil niet dat haar cliënten worden veroordeeld tot medeplegen, maar juist zorgen voor een zo laag mogelijke straf. Ze willen hun cliënten op een zo goed mogelijke manier bijstaan. Maar wanneer is er sprake van medeplegen? En hoe speelt het zwijgen van verdachten hierbij een rol? Als verdachten zwijgen, hoe wordt er dan medeplegen aangenomen? En in welke gevallen volgt er een vrijspraak van medeplegen van een strafbaar feit? Het onderzoek zal zich richten tot deze vragen om erachter te komen welke feiten en omstandigheden een rol spelen bij het aannemen van medeplegen als verdachten zwijgen. Als duidelijk is welke feiten en omstandigheden een rol spelen bij het oordeel van de rechter, dan kan de wijze van verdediging van cliënten hierop worden aangepast.

1.2 Doelstelling

Dit onderzoek is gericht op het achterhalen van de feiten en omstandigheden die een rol spelen bij het wel/niet aannemen van medeplegen in situaties dat verdachten zich beroepen op hun zwijgrecht. Uit de literatuur, het overzichtsarrest van de Hoge Raad en de conclusies van Hofstee en Spronken is naar voren gekomen dat meerdere vereisten nodig zijn voordat feitenrechters medeplegen kunnen aannemen. De doelstelling is om te onderzoeken hoe feitenrechters hiermee omgaan, zodat de heer Ausma passend advies kan geven aan zijn cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. Hij kan zijn cliënten dan adviseren om wel of niet te zwijgen. Zijn verdediging kan hij aanpassen zodat eerder medeplichtigheid wordt aangenomen in plaats van medeplegen. Dit komt ten gunste voor de cliënten die hij bijstaat met betrekking tot de straf. De uiteindelijke resultaten zullen daarom een waardevolle bijdrage zijn voor Ausma Advocaten. Het beroepsproduct zal een adviesmemo worden. Hierin zal worden weergegeven welke feiten en omstandigheden een rol spelen bij het aannemen van medeplegen indien verdachten zich beroepen op hun zwijgrecht.

1.3 Centrale vraag

"Wat kan Ausma Advocaten haar cliënten aan wie medeplegen van een strafbaar feit ten laste wordt gelegd adviseren met betrekking tot de procesopstelling, zodat medeplichtigheid eerder wordt aangenomen dan medeplegen, aan de hand van wet- en regelgeving, literatuuronderzoek en jurisprudentieonderzoek?"

1.4 Deelvragen

- **Deelvraag 1:** Wat houdt medeplegen in blijkens wetgeving, literatuur, het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 en de conclusies hierop van Hofstee en Spronken?
Theoretische deelvraag
- **Deelvraag 2:** Onder welke feiten en omstandigheden wordt medeplegen wel aangenomen door de feitenrechters bij het zwijgen van verdachten blijkens een jurisprudentieonderzoek?
Praktijkgerichte deelvraag
- **Deelvraag 3:** Onder welke feiten en omstandigheden wordt medeplegen niet aangenomen (en volgt er een vrijspraak) door de feitenrechters bij het zwijgen van verdachten blijkens een jurisprudentieonderzoek?
Praktijkgerichte deelvraag

1.5 Methode

1.5.1 Theoretische deelvraag – deelvraag 1

Deelvraag 1 is gericht op het begrip ‘medeplegen’. Onder deze deelvraag zal er onderzoek worden gedaan naar wat medeplegen inhoudt en hoe medeplegen wordt getoetst. Medeplichtigheid zal in beperkte mate ter sprake komen om de afgrenzing met medeplegen te verhelderen. Er zal niet worden ingegaan op de invloed van het zwijgen van verdachten, daar is het praktijkgerichte gedeelte voor.

Deelvraag 1

Allereerst wordt er gekeken naar de wetsgeschiedenis, huidige wet- en regelgeving en literatuur. Voor de wetsgeschiedenis is gebruik gemaakt van de Memorie van Toelichting¹⁴ (hierna: MvT). De MvT biedt meer duidelijkheid over hoe het begrip medeplegen toentertijd is vormgegeven. De MvT is daarom opgenomen onder deze deelvraag. Daarna wordt geschetst wat medeplegen volgens de huidige wet- en regelgeving inhoudt. Vervolgens zal medeplegen worden uiteengezet met behulp van literatuur. Onder deze deelvraag zullen ook verschillende arresten aan bod komen.

Verder wordt uiteengezet hoe het toetsingskader van medeplegen er volgens de Hoge Raad uit ziet. Voor deze uiteenzetting wordt er allereerst gekeken naar het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014. Daarna wordt er gekeken naar de conclusies van Advocaten-Generaal Hofstee en Spronken om het overzicht volledig te maken. De criteria die aan bod zullen komen, vormen het

¹⁴ Kamerstukken II 1878/79, 110, nr. 3

toetsingskader voor de rechtbank en het gerechtshof. De inhoud schetst daarom een helder beeld over de criteria die invulling geven aan het begrip medeplegen.

De literatuur die is gebruikt ter beantwoording van bovenstaande deelvraag is:

Boeken

➤ **De Hullu 2021**

J. de Hullu, *Materieel Strafrecht – Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

➤ **Smidt 2017**

H.J. Smidt (herzien en aangevuld met de wijzigingen door J.W. Smidt), *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht (1881-1886) deel I*, Haarlem: H.D. Tjeenk Willink 1891 (heruitgegeven door Mijmanagementboek.nl: 2017).

➤ **Scharenborg 2017**

H.J. Smidt (herzien en aangevuld met de wijzigingen door M. Scharenborg), *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht (1886-2017) deel I*, Mijmanagementboek.nl: 2017.

➤ **Kronenberg & de Wilde 2020**

M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

➤ **Ter Haar & Meijer 2018**

R. ter Haar & G.H. Meijer, *Elementair Materieel Strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Bovenstaande boeken zijn geselecteerd aan de hand van de volgende trefwoorden: medeplegen, medeplichtigheid, strafrecht, Nederlands recht en de jaartallen 2017-2021. Aan de hand van deze trefwoorden is er gezocht naar literatuur in de databanken van de Hogeschool Leiden en in Kluwer Navigator. Deze boeken zijn toen naar voren gekomen. Vervolgens zijn ze geselecteerd op relevantie met betrekking tot het onderwerp en op de actualiteit. De boeken bevatten recente informatie over het onderwerp en zijn daarmee betrouwbaar. Het boek dat is geschreven door Smidt kon gratis worden geraadpleegd op Google Books. De overige boeken zijn aangeschaft via www.bol.com.

1.5.2 Praktijkgerichte deelvragen – deelvragen 2 & 3

Deelvragen 2 & 3 vallen onder het praktijkgedeelte, waarbij jurisprudentieonderzoek van toepassing is. Om tot een selectie van uitspraken te komen, is de website www.rechtspraak.nl gebruikt. Deze deelvragen zijn opgesteld om erachter te komen wat het zwijgen van een verdachte voor invloed heeft op het wel/niet aannemen van medeplegen. Er zal worden gekeken onder welke feiten en

omstandigheden een verdachte wel/niet wordt veroordeeld voor medeplegen. Om erachter te komen wat voor invloed het zwijgen van een verdachte hierop heeft, zijn er uitspraken geselecteerd waarin een verdachte zich consequent beroept op zijn zwijgrecht. Om dit praktijkgerichte gedeelte goed af te bakenen is ervoor gekozen om alleen medeplegen ter sprake te laten komen en niet medeplichtigheid. Deelvraag 2 richt zich op de feiten en omstandigheden wanneer medeplegen wel wordt aangenomen en deelvraag 3 richt zich erop wanneer medeplegen niet wordt aangenomen, oftewel de vrijspraak van medeplegen.

De uitspraken zijn geselecteerd op basis van de juiste proceshouding (het consequent zwijgen van verdachten), voldoende motivering en het type delict. In een aantal uitspraken was de proceshouding niet juist, omdat een verdachte naast het zwijgen ook een (onaannemelijke) verklaring heeft afgelegd. Aangezien de ene proceshouding de andere niet is, vielen deze uitspraken al af. De uitspraken zijn vervolgens geselecteerd op basis van voldoende motivering. Op deze manier zal duidelijk worden wanneer medeplegen wel of niet wordt aangenomen als verdachten zich beroepen op hun zwijgrecht. Het type delict is ook van belang. Ausma Advocaten krijgt namelijk het meest te maken met levens-/gewelddelicten en vermogensdelicten. Een aantal uitspraken vallen hierdoor af, omdat deze niet het juiste type delict bevatten en dus niet onderverdeeld kunnen worden in één van deze categorieën. Een aantal uitspraken bevatten meerdere delicten. Het delict met de meeste motivering en de juiste proceshouding van de verdachte (consequent zwijgen) wordt geselecteerd.

Deelvraag 2

Voor deze deelvraag zijn de volgende zoektermen gebruikt: 'medeplegen', 'zwijgrecht', rechtsgebied 'strafrecht', instanties 'gerechtshoven' en 'rechtbanken' en datum uitspraak '2020' en '2021'. Hier zijn 506 uitspraken uit voortgekomen. In totaal zijn er 16 uitspraken geselecteerd. Per categorie zijn er 8 uitspraken geselecteerd.

Deelvraag 3

Voor deze deelvraag zijn de volgende zoektermen gebruikt: 'medeplegen', 'zwijgrecht', 'vrijspraak', rechtsgebied 'strafrecht', instanties 'gerechtshoven' en 'rechtbanken' en datum uitspraak '2021' en '2018 t/m 2020'. Hier zijn 780 uitspraken uit voortgekomen. In totaal zijn er 10 uitspraken geselecteerd. Per categorie zijn er 5 uitspraken geselecteerd.

Toelichting zoektermen

Het begrip ‘medeplegen’ is van belang omdat het hele onderzoek hierom draait. Verder is ‘zwijgrecht’ een relevante zoekterm omdat het de huidige trend is dat verdachten zwijgen. ‘Rechtbanken’ en ‘gerechtshoven’ zijn als instanties geselecteerd omdat dit feitenrechters zijn. Op deze manier kan achterhaald worden welke feiten en omstandigheden een rol spelen bij het wel/niet aannemen van medeplegen. Voor deelvraag 2 zijn de jaartallen ‘2020’ en ‘2021’ geselecteerd, omdat dit het meest recent en daarmee actueel is. Voor deelvraag 3 zijn de jaartallen ‘2021’ en ‘2018 t/m 2020’, omdat dit het meest recent en daarmee actueel is. De jaartallen 2018 en 2019 zijn erbij genomen omdat er weinig uitspraken te vinden zijn waarin een verdachte wordt vrijgesproken, terwijl hij zich consequent op zijn zwijgrecht heeft beroepen.

Deelvraag 2

Categorie 1: Levens-/gewelddelicten

#	ECLI-nummer	Delictsomschrijving
1	ECLI:NL:RBOVE:2020:3678	Moord
2	ECLI:NL:RBMNE:2020:4337	Poging moord
3	ECLI:NL:GHARL:2020:5528	Poging doodslag
4	ECLI:NL:RBAMS:2021:5037	Liquidatie/moord
5	ECLI:NL:RBZWB:2021:5970	Diefstal met geweld
6	ECLI:NL:RBAMS:2021:190	Diefstal met geweld
7	ECLI:NL:RBLIM:2021:1090	Diefstal met geweld
8	ECLI:NL:RBOVE:2021:1779	Poging brandstichting

Categorie 2: Vermogensdelicten

#	ECLI-nummer	Delictsomschrijving
1	ECLI:NL:RBMNE:2021:4584	Diefstal
2	ECLI:NL:RBAMS:2021:2395	Poging woninginbraak
3	ECLI:NL:RBMNE:2020:5107	Witwassen
4	ECLI:NL:RBAMS:2021:2161	Gewoontewitwassen
5	ECLI:NL:RBDHA:2020:2595	Oplichting en identiteitsfraude
6	ECLI:NL:RBMNE:2021:6107	Oplichting/phishing
7	ECLI:NL:GHARL:2021:1066	Oplichting
8	ECLI:NL:RBAMS:2021:5235	Computervredebreuk

Deelvraag 3

Categorie 1: Levens-/gewelddelicten

#	ECLI-nummer	Delictsomschrijving
1	ECLI:NL:RBROT:2020:903	Vrijspraak van moord
2	ECLI:NL:GHARL:2020:8688	Vrijspraak van liquidatie/moord
3	ECLI:NL:RBROT:2020:5961	Vrijspraak van poging doodslag/zware mishandeling
4	ECLI:NL:RBAMS:2021:7198	Vrijspraak van poging zware mishandeling/openlijke geweldpleging
5	ECLI:NL:RBDHA:2018:3537	Vrijspraak van moord/doodslag

Categorie 2: Vermogensdelicten

#	ECLI-nummer	Delictsomschrijving
1	ECLI:NL:RBAMS:2021:2758	Vrijspraak van oplichting
2	ECLI:NL:RBAMS:2020:4683	Vrijspraak van poging oplichting
3	ECLI:NL:RBZWB:2021:6075	Vrijspraak van oplichting
4	ECLI:NL:RBAMS:2021:7622	Vrijspraak van woninginbraak
5	ECLI:NL:RBNNE:2019:3897	Vrijspraak van woninginbraak

1.6 Topics

Onderstaande topics worden benoemd in het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 en in de conclusies van Hofstee en Spronken die uitgewerkt zijn onder deelvraag 1 (zie hoofdstuk 2). Deze topics zullen worden gehanteerd bij het analyseren van de uitspraken om de deelvragen 2 en 3 te kunnen beantwoorden.

➤ **Accessoriteit:**

Betrokkenheid is pas strafbaar indien er een bepaald strafbaar feit is begaan. Er is sprake van een strafbare deelneming indien het delict waaraan wordt deelgenomen – het gronddelict – is voltooid, althans een strafbare poging daartoe of strafbare voorbereiding daarvan heeft plaatsgevonden.

➤ **Dubbel opzet:**

- Er moet opzet zijn op de samenwerking;
- Er moet opzet zijn op de totstandkoming van het strafbare feit.

➤ **Nauwe en bewuste samenwerking:**

- Intensiteit van de samenwerking;
- De onderlinge taakverdeling;
- De rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict;
- Het belang van de rol van de verdachte;
- Diens aanwezigheid op belangrijke momenten;
- Het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

➤ **Bijdrage van voldoende gewicht:**

- Een gezamenlijke uitvoering van het strafbare feit;
- Gedragingen voorafgaand, tijdens en/of na het strafbare feit.

Het 'overzichtsschema jurisprudentieonderzoek' is te vinden in bijlage 2. De topics zijn in kolommen naast elkaar geplaatst en de verschillende uitspraken in rijen onder elkaar. De uitspraken zijn intensief doorgenomen om de verschillende (sub)topics in te kunnen vullen. Daarna zijn de uitspraken per topic met elkaar vergeleken. Hieruit volgde een rode draad. Zo kan worden aangetoond wanneer medeplegen wel/niet wordt aangenomen. De resultaten hiervan zijn opgenomen in het resultatenhoofdstuk (zie hoofdstuk 3).

1.7 Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport bestaat uit vijf hoofdstukken, waarvan hoofdstuk 2 het theoretische kader bevat en hoofdstuk 3 het praktijkgerichte kader. Hoofdstuk 2 presenteert een analyse van wet- en regelgeving, bediscussieert de relevante literatuur en behandelt het huidige toetsingskader van medeplegen volgens het overzichtsarrest van de Hoge Raad en de conclusies hierop van Hofstee en Spronken. Hoofdstuk 3 presenteert de resultaten (uit een jurisprudentieonderzoek) met betrekking tot wanneer medeplegen wel/niet wordt aangenomen. Hoofdstuk 4 presenteert de conclusies, oftewel het antwoord op de centrale vraag. Hoofdstuk 5 presenteert concrete aanbevelingen gedaan aan de heer Ausma. Tot slot volgt een bronnenlijst en de bijlagen.

Hoofdstuk 2: Medeplegen blijkens wetgeving, literatuur en het overzichtsarrest

In dit hoofdstuk wordt er invulling gegeven aan de definitie van medeplegen. Allereerst zal er worden gekeken naar de wetsgeschiedenis, de huidige wet- en regelgeving en de literatuur. Hierbij zal de definitie van medeplichtigheid beperkt ter sprake komen om de afgrenzing met medeplegen te verhelderen. Daarna wordt uiteengezet hoe het toetsingskader van medeplegen er volgens de Hoge Raad uit ziet. Voor deze uiteenzetting wordt er gekeken naar het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 en naar de conclusies van Advocaten-Generaal Hofstee en Spronken om het overzicht volledig te maken.

2.1 Wetsgeschiedenis

Op 1 september 1886 werd het Wetboek van Strafrecht ingevoerd.¹⁵ In het oorspronkelijke regeringsontwerp (O.R.O.) van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht werd onderscheid gemaakt tussen daders en medeplichtigen. Deze werden verdeeld over twee artikelen, namelijk:

Artikel 57 O.R.O.¹⁶

Als daders van een strafbaar feit worden gestraft:

- 1. Zij die het feit plegen of doen plegen of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken;*
- 2. Zij die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging of misleiding het feit opzettelijk uitlokken.*

Ten aanzien der laatsten komen, bij het bepalen der straf, alleen die handelingen in aanmerking die zij opzettelijk hebben uitgelokt, benevens hare gevolge.

Bovenstaand artikel geeft weer dat daders opzettelijk tot het plegen van een strafbaar feit hebben medegewerkt.¹⁷ In de Memorie van Toelichting (MvT) uit 1878¹⁸ worden mededaders als volgt beschreven: “zij die met anderen datgene verrigten wat het strafbare feit uitmaakt, en alzoo opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken”.

¹⁵ Scharenborg 2017, p. 439

¹⁶ Smidt 2017, p. 434

¹⁷ Smidt 2017, p. 436

¹⁸ Kamerstukken II 1878/79, 110, nr. 3

Artikel 58 O.R.O.¹⁹

Als medepligtigen aan een misdrijf worden gestraft:

- 1. Zij die opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van het misdrijf;*
- 2. Zij die opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen van het misdrijf.*

Bovenstaand artikel geeft weer dat medepligtigen opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van een misdrijf.²⁰ Iets over het karakter van medeplichtigheid komt naar voren uit de vergelijking met en afgrenzing van medeplegen: *“wat den mededader van dezen medeplichtige onderscheidt, is dat eerstgemelde regtstreeks deelneemt aan de uitvoering van het feit (...), aan de handeling of eene der handelingen die het misdrijf uitmaken, terwijl de medeplichtige bij het verrigten van die handeling of die handelingen slechts eene meer of minder afdoende hulp verleent”*.²¹

Het onderscheid tussen beide artikelen is volgens de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer moeilijk te vatten: *“iemand die opzettelijk behulpzaam is, werkt namelijk ook opzettelijk mede”*. Om verwarring te voorkomen, overwoog de Commissie de woorden *“of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken”* uit artikel 57 O.R.O. te laten vervallen.²² Echter was de minister het niet eens om woorden te schrappen zonder daarvoor iets in de plaats te stellen.²³ Professor M. de Vries stelde voor om het woord ‘medewerken’ te vervangen met het woord ‘medeplegen’. Er werd akkoord gegaan met deze nieuwe terminologie.²⁴ De wetsgeschiedenis geeft niet veel houvast bij de nadere invulling van medeplegen. De wetsgeschiedenis maakt wel duidelijk dat men een zekere afgrenzing ten opzichte van medeplichtigheid wilde: *“voor medeplegen zou enkele hulp niet voldoende zijn, rechtstreekse deelname aan het strafbare feit werd vereist”*.²⁵

¹⁹ Smidt 2017, p. 443

²⁰ Smidt 2017, p. 436

²¹ De Hullu 2021, p. 470

²² Smidt 2017, p. 436

²³ Smidt 2017, p. 437

²⁴ Smidt 2017, p. 438

²⁵ De Hullu 2021, p. 436

2.2 Huidige wetgeving

Na het oorspronkelijke regeringsontwerp ontstond ons huidige Wetboek van Strafrecht. De relevante wetsartikelen luiden als volgt²⁶:

Artikel 47 Sr

1. Als daders van een strafbaar feit worden gestraft:

- 1. zij die het feit plegen, doen plegen of medeplegen;*
- 2. zij die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging, of misleiding of door het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen het feit opzettelijk uitlokken.*

2. Ten aanzien van de laatsten komen alleen die handelingen in aanmerking die zij opzettelijk hebben uitgelokt, benevens hun gevolgen.

Artikel 48 Sr

Als medeplechtigen van een misdrijf worden gestraft:

- 1. zij die opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van het misdrijf;*
- 2. zij die opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen van het misdrijf.*

2.3 Accessoriteitsvereiste

Betrokkenheid is pas strafbaar indien er ook een bepaald strafbaar feit is begaan. Dat is een belangrijk uitgangspunt voor strafbare deelneming als algemeen leerstuk. Deelneming op zichzelf is namelijk weinigzeggend. Het gaat om deelneming aan een bepaald strafbaar feit, waardoor de kwalificatie en het strafmaximum voor de deelnemer worden bepaald. Er is sprake van een strafbare deelneming indien het delict waaraan wordt deelgenomen – het gronddelict – is voltooid, althans een strafbare poging daartoe of strafbare voorbereiding daarvan heeft plaatsgevonden.²⁷

2.4 Dubbel opzet

Naast het accessoriteitsvereiste is een tweede uitgangspunt voor strafbare deelneming dat de deelnemer opzet moet hebben gehad.²⁸ Bij medeplegen moet sprake zijn van dubbel opzet, ook al zie je dit niet terug in artikel 47 Sr. In het oorspronkelijke ontwerp (artikel 57 O.R.O.) werd gesproken over het “*opzettelijk tot het plegen van een strafbaar feit medewerken*”, maar dat werd uiteindelijk

²⁶ Kronenberg en de Wilde 2020, p. 127

²⁷ De Hullu 2021, p 423-424

²⁸ De Hullu 2021, p. 428

vervangen door het woord “medeplegen”. Met deze herformulering werd het expliciete opzetvereiste geschrapt, maar het speelt wel een belangrijke rol bij medeplegen.²⁹

- Ten eerste moet er opzet zijn op het deelnemen zelf, een medepleger moet dus *willen* medeplegen. Dat vloeit voor medeplegen al voort uit de nauwe en bewuste samenwerking die opzet op het samendoen impliceert.³⁰
- Ten tweede moet er sprake zijn van opzet op het delict, een medepleger wil een bijdrage leveren aan een *bepaald* strafbaar feit. Als niet voldaan is aan één of beide vormen van opzet, dan is er geen sprake van medeplegen.³¹

Van het expliciete opzetvereiste werd afgezien, omdat anders voor overtredingen en culpoze delicten opzet van de medepleger zou worden gevraagd. Bij een culpoos delict of overtreding is opzet op de samenwerking voldoende.³²

Voorwaardelijk opzet

Voorwaardelijk opzet voldoet ook. Moeilijkheden kunnen ontstaan wanneer de medeplegers verschillend opzet hebben. Het kan voorkomen dat de ander een stap verder gaat dan het gezamenlijk voornemen. Wanneer iemand bijvoorbeeld gaat inbreken, wetende dat de ander een pistool heeft meegenomen, is dit een sterke indicatie voor het vereiste voorwaardelijk opzet op het later door de ander gepleegde geweld met dat pistool. De verdachte moet zich bewust zijn geweest van de aanmerkelijke kans dat door de ander geweld zou worden gepleegd. Wanneer echter tijdens een nachtelijke overval een van de overvallers de vrouw des huizes verkracht, zal niet zonder meer kunnen worden geoordeeld dat sprake was van medeplegen van verkrachting. De verkrachting lijkt te ver verwijderd van de voorgenomen overval.³³

2.5 Nauwe en bewuste samenwerking

Volgens de Hoge Raad is er sprake van medeplegen wanneer twee of meer personen nauw en bewust samenwerken bij het begaan van een strafbaar feit. Hierin liggen twee voorwaarden besloten, namelijk de samenwerking van een bepaalde intensiteit en opzet.³⁴ Het accent ligt minder op de vraag wie welke feitelijke handelingen heeft verricht. Samenwerken kan worden omschreven als een combinatie van gedragingen en intenties in de vorm van op elkaar afgestemde gedragingen

²⁹ De Hullu 2021, p. 435

³⁰ De Hullu 2021, p. 428

³¹ Kronenberg en de Wilde 2020, p. 129

³² De Hullu 2021, p. 448

³³ Ter Haar & Meijer 2018, p. 203

³⁴ Kronenberg en de Wilde 2020, p. 128

en gemeenschappelijke doelen. Om tot een nauwe en bewuste samenwerking te komen, moet iedere (intellectuele en materiële) bijdrage aan het delict van voldoende gewicht zijn.³⁵ Beiden hebben een onmisbare rol doordat zij een zo wezenlijke bijdrage leveren dat zij het in hun macht hebben het plan te doen mislukken.³⁶ Het accent ligt hierbij doorgaans op de objectieve zijde (de nauwe samenwerking). De subjectieve zijde (bewuste samenwerking) is zeker van belang, maar doorgaans minder problematisch, zeker als al een nauwe samenwerking is vastgesteld.³⁷

Wormerveerse brandstichting-arrest

De nauwe en bewuste samenwerking zie je terug in het Wormerveerse brandstichting-arrest³⁸ uit 1934. Twee mannen hadden samen volgens vooropgezet plan brand gesticht in een schuur. Degene die zijn zaak aan de Hoge Raad voorlegde, leek de minst belangrijke rol in de uitvoering te hebben gespeeld: hij had de trap vastgehouden waarmee zijn mededader naar de zolder was geklommen en had vervolgens op diens verzoek *“een bosje ruigte of stroo van den grond opgeraapt en hem aangegeven”* omdat het hooi op de zolder te vochtig leek. Uiteindelijk had zijn mededader toch gewoon met lucifers het hooi weten aan te steken. De Hoge Raad veroordeelde de mannen tot medeplegen van brandstichting. De Hoge Raad overwoog: *“dat het aansteken van het hooi door de mededader is geschied, doch dit er niet toe behoeft te leiden, dat alleen de mededader zich aan brandstichting te hebben schuldig gemaakt en aan requirant niet meer dan medeplichtigheid zou kunnen worden verweten: dat toch, ook in verband met de gemaakte afspraak om te zamen den brand te stichten, de samenwerking tusschen de beide personen zoo volledig en zoo nauw is geweest, dat het ten slotte min of meer toevallig was, dat medeverdachte de brandende lucifer bij het hooi heeft gebracht; dat dan ook de handelingen van requirant niet het karakter van hulpverlening dragen, maar van een te zamen en in vereeniging voltooide brandstichting”*.³⁹

Dit arrest is nog steeds van belang omdat de bijdrage van de medepleger substantieel moet zijn, méér dan enkele hulpverlening. Een afspraak om het samen op een bepaalde manier te doen kan van belang zijn, niet alleen voor de bewustheid van de samenwerking, maar ook voor de intensiteit daarvan. Bij inwisselbaarheid van rollen, wanneer willekeurig is wie wat doet (zoals in dit arrest het geval was), is de bijdrage in beginsel voldoende substantieel.⁴⁰

³⁵ Ter Haar & Meijer 2018, p. 193

³⁶ Ter Haar & Meijer 2018, p. 192-193

³⁷ De Hullu 2021, p. 437

³⁸ HR 29 oktober 1934, ECLI:NL:HR:1934:BG9443

³⁹ De Hullu 2021, p. 437-438

⁴⁰ De Hullu 2021, p. 438

2.6 Bijdrage van voldoende gewicht

De bijdrage van de medepleger zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering (fysieke deelneming).⁴¹ Een gezamenlijke uitvoering wijst bij uitstek op een nauwe en bewuste samenwerking en op de vereiste intellectuele en/of materiële bijdrage.⁴² Maar de bijdrage kan ook zijn geleverd voor, tijdens en/of na het strafbare feit (geen fysieke deelneming).⁴³

Containerdiefstal-arrest

Dat fysieke aanwezigheid niet vereist is om medeplegen aan te nemen, zien we terug in het containerdiefstal-arrest⁴⁴ uit 1981. In dit arrest zijn er containers gestolen, waarbij de verdachte niet fysiek aanwezig is geweest ten tijde van de diefstal. Hij heeft wel een grote rol in de voorbereiding gehad. De verdachte was de belangrijkste organisator van de diefstal. Hij had de middelen verschaft, het plan gemaakt, aanwijzingen gegeven en een ruimte voor het verbergen van de goederen geregeld.⁴⁵ De verdachte wordt gezien als de intellectuele dader, oftewel het brein achter het feit. Deze verdachte was evenzeer schuldig aan de realisering van het feit als de daders die wel fysiek aanwezig waren. Het gerechtshof oordeelde dat de samenwerking van verdachte met zijn mededaders zodanig volledig nauw en bewust is geweest dat bij verdachte van medeplegen dient te worden gesproken. Nadat de verdachte in cassatie is gegaan, oordeelde ook de Hoge Raad de verdachte schuldig aan het medeplegen van diefstal.⁴⁶

2.7 Overzichtsarrest Hoge Raad 2 december 2014

Op 2 december 2014⁴⁷ heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest aangewezen. Dit overzichtsarrest geeft aan wanneer een samenwerking zo nauw en bewust is geweest dat van medeplegen mag worden gesproken. De vraag wanneer de samenwerking zo nauw en bewust is geweest dat van medeplegen mag worden gesproken, laat zich niet in algemene zin beantwoorden. Dit vergt een beoordeling van de concrete omstandigheden van het geval. Wel kan de Hoge Raad enige aandachtspunten formuleren voor de strafrechtelijke beoordeling van medeplegen.⁴⁸ Daarbij wordt er voorop gesteld dat de kwalificatie van medeplegen alleen gerechtvaardigd is indien de

⁴¹ Ter Haar & Meijer 2018, p. 194

⁴² De Hullu 2021, p. 440

⁴³ Ter Haar & Meijer 2018, p. 194

⁴⁴ HR 17 november 1981, ECLI:NL:HR:1981:AC7388

⁴⁵ De Hullu 2021, p. 438

⁴⁶ Kronenberg en de Wilde 2020, p. 132-133

⁴⁷ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474

⁴⁸ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, rov. 3.1.

bewezenverklaarde intellectuele en/of materiële bijdrage van de verdachte aan het delict van voldoende gewicht is.⁴⁹

2.7.1 Casus

In deze zaak zijn twee jongens beroofd terwijl ze zich bevonden in Haarlemmerhout. Om deze beroving te verwezenlijken, hebben twee jongens de slachtoffers bedreigd met balletjespistolen (plastic replica's van echte pistolen). De daders hebben hiermee de slachtoffers bedreigd en ze goederen afhandig gemaakt. De twee daders werden vergezeld door een derde jongen. Na het feit zijn de drie verdachten op de twee scooters weggereden. De verdachte (de derde jongen) wist dat de medeverdachten een overval zouden gaan plegen. Dit plan ontstond een paar dagen nadat hij de balletjespistolen aan de medeverdachten had gegeven. De verdachte wilde niet meegaan toen hij hoorde van dat plan, maar is door de medeverdachten overgehaald met de mededeling dat hij bij de scooters kon blijven staan.

2.7.2 Beoordeling

Gerechtshof

Het hof was van oordeel dat de verdachte als medepleger van het tenlastegelegde feit kon worden aangemerkt en overwoog het volgende:

*“In eerste instantie heeft verdachte gezegd dat hij hier (aan het plan) niet aan mee wilde doen, maar toen de medeverdachten zeiden dat hij alleen maar bij de scooters hoefde te blijven, heeft hij met het plan ingestemd. Op de avond van de overval is de verdachte samen met de medeverdachten rondjes gaan rijden, naar eigen zeggen ‘om te kijken of er iemand was om te beroven’. Aldus is de verdachte met de wetenschap dat er een plan was om een overval te plegen, bewust op zoek is gegaan naar een geschikt slachtoffer. Tijdens de overval is de verdachte naast de scooters, op ongeveer vijf meter van de slachtoffers blijven staan, zodat van zijn lijfelijke aanwezigheid een zekere mate van dreiging uitging. Hoewel de verdachte kort voor de beroving heeft gezegd dat hij toch niet (meer) wilde meedoen, heeft hij zich op dat moment op geen enkele wijze gedistantieerd, hoewel hij daartoe meerdere mogelijkheden heeft gehad”.*⁵⁰

⁴⁹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, rov. 3.2.1.

⁵⁰ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, rov. 2.3.

De Hoge Raad

De Hoge Raad oordeelde dat het gerechtshof onvoldoende had gemotiveerd waarom er sprake was van medeplegen in plaats van medeplichtigheid. De Hoge Raad overwoog het volgende:

*“Indien de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen die met medeplichtigheid in verband kunnen worden gebracht (zoals het verstrekken van inlichtingen, op de uitkijk staan, helpen bij de vlucht), dient de rechter in het geval hij toch tot een bewezenverklaring van medeplegen komt, om nauwkeurig te motiveren waarom er sprake is van medeplegen en niet van medeplichtigheid. Bij de vorming van zijn oordeel dat sprake is van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, kan de rechter rekening houden met onder meer de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip. Daarbij verdient overigens opmerking dat aan het zich niet distantieëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt. Het gaat er immers om dat de verdachte een wezenlijke bijdrage moet hebben geleverd aan het delict.⁵¹ De bijdrage van de medepleger zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering van het feit. Maar de bijdrage kan ook zijn geleverd in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit. Ook is niet uitgesloten dat de bijdrage in hoofdzaak vóór het strafbare feit is geleverd. Een geringe rol of het ontbreken van enige rol in de uitvoering van het delict zal in dergelijke uitzonderlijke gevallen wel moeten worden gecompenseerd, bijvoorbeeld door een grote(re) rol in de voorbereiding”.*⁵²

In bovenstaande tekst komen de volgende zes aspecten voor de beoordeling van medeplegen naar voren met betrekking tot de nauwe en bewuste samenwerking. De Hoge Raad heeft geen nadere toelichting gegeven op deze aspecten:

- Intensiteit van de samenwerking;
- Onderlinge taakverdeling;
- Rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict;
- Belang van de rol van verdachte;
- Diens aanwezigheid op belangrijke momenten;
- Niet terugtrekken (distantieëren) op een daartoe geëigend tijdstip.

⁵¹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, rov. 3.2.2.

⁵² HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, rov. 3.2.3.

2.8 Conclusies Advocaten-Generaal Hofstee en Spronken

Het overzichtsarrest van 2 december 2014 geeft weer dat het in de praktijk een belangrijke en moeilijke vraag is wanneer de samenwerking zo nauw en bewust is geweest dat er van medeplegen mag worden gesproken. Dit wordt bevestigd door de regelmaat waarin door indiening van cassatiemiddelen over deze problematiek bij de Hoge Raad wordt geklaagd. Om deze reden hebben Advocaten-Generaal Hofstee en Spronken zeven cassatiemiddelen geselecteerd en geanalyseerd. Zij hebben in verschillende zaken ieder afzonderlijk, maar wel gelijktijdig, een conclusie genomen. Op deze manier hebben zij getracht mogelijke onduidelijkheden omtrent medeplegen in kaart te brengen, ook in samenhang met medeplichtigheid.⁵³ Zij wilden middels hun analyse zichtbaar maken welke begrippen en criteria een rol spelen en waar de mogelijke probleempunten zitten. De grootste onduidelijkheid ligt in het onderscheid tussen een ‘gezamenlijk uitvoering’ en ‘gedragingen voor/tijdens/na een strafbaar feit’.⁵⁴

In het arrest van 2 december 2014 kwam naar voren dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering. Maar de bijdrage kan ook bestaan in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit. Dit laatste roept vragen op omdat daarmee blijkbaar bedoeld wordt op gedragingen die niet onder de gezamenlijke uitvoering van het feit te brengen zijn. *“Waar moeten we dan aan denken, met name als dit handelingen kunnen zijn die ‘tijdens’ het strafbare feit worden verricht? Dat roept op zijn beurt de vraag op wat de Hoge Raad in dit verband bedoelt met een ‘gezamenlijke uitvoering van het feit’. Gaat het dan om de fysieke uitvoering die lijfelijke aanwezigheid veronderstelt?”*⁵⁵

Bovenstaande vraag wordt bevestigend beantwoord. Er wordt geconcludeerd dat de gezamenlijke uitvoering een lijfelijke aanwezigheid van verdachten bij de uitvoering van een strafbaar feit omvat. Een gezamenlijke uitvoering tijdens het feit levert voldoende aanwijzingen voor een wezenlijke bijdrage en derhalve voor medeplegen op. Een bijdrage van voldoende gewicht is nodig om tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen.⁵⁶

⁵³ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 3.1.

⁵⁴ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 3.8.

⁵⁵ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 4.10.

⁵⁶ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 4.7.

2.8.1 Gezamenlijke uitvoering

De gezamenlijke uitvoering kan uit verschillende fasen bestaan en bestrijkt meer dan alleen gedragingen die feitelijk tijdens de verwezenlijking van het feit plaatsvinden. Dit speelt een rol in een arrest van de Hoge Raad van 7 april 2015.⁵⁷ In deze uitspraak was de verdachte veroordeeld voor het medeplegen van een inbraak in een supermarkt. De verdachte had geen bijdrage geleverd tijdens de feitelijke inbraak, maar had vooraf een medeverdachte ongezien ingesloten in een meterkast in het magazijn van de supermarkt, zodat deze na sluitingstijd de alarmkabels kon doorknippen. Het hof had die gedraging als een 'uitvoeringshandeling van de inbraak' aangemerkt zodat er sprake was van een voor medeplegen vereiste bewuste en nauwe samenwerking. Zo kan geconcludeerd worden dat bij de zojuist genoemde uitvoeringshandeling niet alleen dient te worden gedacht aan een gedraging tijdens het feit, maar ook aan een gedraging die te positioneren is in een fase die daar (direct) aan voorafgaat. Deze gedraging is dan van zoveel gewicht, en mogelijk zelfs wezenlijk, voor het welslagen van de diefstal met braak, dat het insluiten van de medeverdachte in dit geval kan worden aangemerkt als een eerste, belangrijke, aanzet tot de uitvoering van het feit.⁵⁸

Een voorbeeld van eenzelfde soort constructie, maar waarbij de gezamenlijke uitvoering zich uitstrekt tot handelingen die verricht zijn ná het plegen van het grondfeit, kan worden gevonden in het arrest van de Hoge Raad van 24 maart 2015⁵⁹ waarbij het medeplegen van diefstal gevolgd door bedreiging van geweld was bewezenverklaard. In deze uitspraak was de verdachte zich (aanvankelijk) niet bewust dat de medeverdachte een portemonnee had gestolen. Wel had hij gezien dat de medeverdachte daarna geld uit de ontvreemde portemonnee had gehaald. Volgens het hof had hij toen moeten beseffen dat de medeverdachte de portemonnee had gestolen. De verdachte had vervolgens het veiligstellen van het weggenomen geld mogelijk gemaakt. Daaruit leidde het hof af dat de verdachte het oogmerk had gehad op verwezenlijking van de diefstal en daarvoor als medepleger verantwoordelijk kon worden gehouden. Hierbij is van belang dat het ging om diefstal 'gevolgd door bedreiging met geweld tegen personen'. De verdachte heeft de (latere) bedreiging uitgevoerd en dus een uitvoeringshandeling verricht.⁶⁰

In bovenstaande voorbeelden zijn de handelingen van de verdachten, die voorafgaand respectievelijk na afloop van het strafbare feit zijn verricht, aangemerkt als uitvoeringshandelingen van dat strafbare feit en is er op grond daarvan sprake van een gezamenlijke uitvoering.

⁵⁷ HR 7 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:883.

⁵⁸ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 4.11.

⁵⁹ HR 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:718

⁶⁰ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 4.12.

2.8.2 Gedragingen voor/tijdens/na het strafbare feit

Lijfelijke aanwezigheid of het ontbreken van een uitvoeringshandeling hoeft niet in de weg te staan om medeplegen aan te nemen. Het gaat dan om situaties waarbij de verdachte weliswaar niet deelneemt aan de daadwerkelijke uitvoering van het delict, maar wel een sturende of leidende rol heeft in de voorbereiding en de uitvoering ervan, daartoe het initiatief neemt of kennelijk het 'brein' is achter de feiten.⁶¹ In het arrest van 13 oktober 2015⁶² werd de verdachte veroordeeld voor het medeplegen van openlijke geweldpleging. De verdachte had geen (fysieke) bijdrage geleverd aan de uitvoering van het delict zelf. Hij had hierbij niet deelgenomen aan het schieten zelf. De verdachte had wel het adres van de woning gegeven, was naar de woning met anderen gereden, daar tweemaal op de voordeur geklopt, de naam van de bewoner geroepen en de groep getalsmatig versterkt. Medeplegen van openlijke geweldpleging werd aangenomen.⁶³

2.9 Deelconclusie

Het begrip medeplegen is als deelnemingsvorm opgenomen in de wet, namelijk in artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht (Sr), maar is hierin niet nader toegelicht. Verdere invulling dient gegeven te worden door de rechtspraak. Er moet aan verschillende vereisten worden voldaan om medeplegen aan te kunnen nemen. De vereisten zijn: een nauwe en bewuste samenwerking, opzet en accessoriteit.

Ten eerste is de nauwe en bewuste samenwerking van belang. Hierbij ligt het accent op de samenwerking en minder op de vraag wie welke feitelijke handelingen heeft verricht. Om tot een nauwe en bewuste samenwerking te komen, moet iedere (intellectuele en materiële) bijdrage aan het delict van voldoende gewicht zijn. De bijdrage van de medepleger zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering. Maar de bijdrage kan ook zijn geleverd voor, tijdens en/of na het strafbare feit. Op 2 december 2014 heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest aangewezen. Hieruit is naar voren gekomen dat een rechter rekening kan houden met onder meer de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

⁶¹ PHR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 4.14.

⁶² HR 13 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:3029.

⁶³ ECLI:NL:PHR:2016:233/234, rov. 4.15.

Ten tweede is dubbel opzet van belang. Ten eerste moet er opzet zijn op het deelnemen zelf, een medepleger moet dus *willen* medeplegen. Ten tweede moet er sprake zijn van opzet op het delict, een medepleger wil een bijdrage leveren aan een *bepaald* strafbaar feit.

Ten derde is het accessoriteitsvereiste van belang. Betrokkenheid is pas strafbaar indien er ook een bepaald strafbaar feit is begaan.

Naar aanleiding van het overzichtsarrest hebben advocaten-generaal Hofstee en Spronken zeven cassatiezaken geselecteerd en geanalyseerd. Zij hebben getracht meer duidelijkheid te verschaffen over het onderscheid tussen een 'gezamenlijke uitvoering' en 'gedragingen voor/tijdens/na een strafbaar feit'. De gezamenlijke uitvoering omvat een lijfelijke aanwezigheid van verdachten bij de uitvoering van een strafbaar feit. Verder is geconcludeerd dat bij een gezamenlijke uitvoering niet alleen dient te worden gedacht aan een gedraging tijdens het strafbare feit, maar ook aan een gedraging die te positioneren is in een fase die voorafgaand respectievelijk na afloop van het strafbare feit zijn verricht. De handelingen die direct voor of na het strafbare feit zijn verricht, kunnen worden aangemerkt als uitvoeringshandelingen van dat strafbare feit en op grond daarvan is er sprake van een gezamenlijke uitvoering. Indien de verdachte niet fysiek deelneemt aan de daadwerkelijke uitvoering van het strafbare feit, dan heeft dat betrekking op 'gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit'. De verdachte moet in dit geval dan wel een sturende of leidende rol hebben gehad in de voorbereiding en de uitvoering van het strafbare feit.

Hoofdstuk 3: Resultaten jurisprudentieonderzoek

Uit het vooronderzoek is al naar voren gekomen dat een veroordeling niet hoofdzakelijk gebaseerd mag worden op het stilzwijgen van een verdachte. Het moet gaan om direct bewijs dat sterk genoeg is om in combinatie met het ontbreken van een verklaring voor dat directe bewijs bij de rechter de definitieve overtuiging te doen ontstaan dat de verdachte het strafbare feit is begaan. Het zwijgen verschaft daarmee ‘additional support’ aan het bewijsmateriaal dat op zich reeds sterk genoeg is om de rechter logisch overtuigd te doen raken van de schuld van de verdachte.

In dit hoofdstuk wordt er op basis van een jurisprudentieonderzoek bekeken welke feiten en omstandigheden een rol spelen bij het wel/niet aannemen van medeplegen. Om erachter te komen wat voor invloed het zwijgen van een verdachte hierop heeft, zijn er uitspraken geselecteerd waarin een verdachte zich consequent beroept op zijn zwijgrecht. Het onderzoek richt zich op levens- en gewelddelicten en vermogensdelicten omdat mijn opdrachtgever hier het meeste mee te maken krijgt.

Aan de hand van de resultaten uit het jurisprudentieonderzoek wordt er antwoord gegeven op de deelvragen 2 en 3.

Deelvraag 2: *‘Onder welke feiten en omstandigheden wordt medeplegen wel aangenomen door de feitenrechters bij het zwijgen van verdachten blijktens een jurisprudentieonderzoek?’*

Deelvraag 3: *‘Onder welke feiten en omstandigheden wordt medeplegen niet aangenomen (en volgt er een vrijspraak) door de feitenrechters bij het zwijgen van verdachten blijktens een jurisprudentieonderzoek?’*

In totaal zijn er 26 uitspraken geanalyseerd. Van de 26 uitspraken werd medeplegen in 16 zaken aangenomen en in de andere 10 zaken werd de verdachte vrijgesproken van medeplegen.

Het volledige analyseschema is te vinden in bijlage 2. De jurisprudentieanalyse is uitgevoerd op basis van de topics die zijn voortgekomen uit het theoretisch onderzoek. Aan de hand van het jurisprudentieonderzoek kan worden weergegeven hoe feitenrechters invulling geven aan de topics/aspecten die van belang zijn om medeplegen wel of niet aan te nemen. Deze uitkomsten zijn relevant voor mijn opdrachtgever omdat hij dan kan zien waar rechters op letten. Dit kan hij meenemen in zijn verdediging, zodat medeplichtigheid eerder wordt aangenomen dan medeplegen. Dit komt ten gunste voor zijn cliënten met betrekking tot de straf.

3.1 Kwantitatieve resultaten

De kwantitatieve resultaten, hoe vaak welk topic is voorgekomen, staan per categorie weergegeven in onderstaande tabellen.

3.1.1 Medeplegen wel aangenomen

Topic	Levens- en gewelddelicten	Vermogensdelicten	Totaal
Veroordeling medeplegen	8	8	16
Accessoriteit	8	8	16
Opzet op de samenwerking	5	2	7
Opzet op het delict	8	8	16
Nauwe en bewuste samenwerking	8	8	16
- Intensiteit samenwerking	8	8	16
- Onderlinge taakverdeling	5	2	7
- Rol in voorbereiding/uitvoering/afhandeling van het delict	8	8	16
- Belang van de rol	3	3	6
- Aanwezigheid op belangrijke momenten	3	1	4
- Niet-distantiëren	2	0	2
Bijdrage van voldoende gewicht	8	8	16
- Gezamenlijke uitvoering	7	7	14
- Gedraging voor/tijdens/na het delict	1	1	2

3.1.2 Medeplegen niet aangenomen (vrijspraak)

Topic	Levens- en gewelddelicten	Vermogensdelicten	Totaal
Vrijspraak medeplegen	5	5	10
Accessoriteit	0	0	0
Opzet op de samenwerking	0	0	0
Opzet op het delict	0	0	0
Nauwe en bewuste samenwerking	0	0	0
- Intensiteit samenwerking	0	0	0
- Onderlinge taakverdeling	0	0	0

- Rol in voorbereiding/uitvoering/afhandeling van het delict	0	0	0
- Belang van de rol	0	0	0
- Aanwezigheid op belangrijke momenten	1	0	1
- Niet-distantiëren	0	0	0
Bijdrage van voldoende gewicht	0	0	0
- Gezamenlijke uitvoering	0	0	0
- Gedraging voor/tijdens/na het delict	0	0	0

3.2 Accessoriteit

In 16 van de 16 uitspraken⁶⁴ waarin medeplegen wel werd aangenomen, werd aan het accessoriteitsvereiste voldaan. In 12 van de 16 uitspraken⁶⁵ was er sprake van een voltooid delict. In 4 van de 16 uitspraken⁶⁶ was er sprake van een poging daartoe. Vanzelfsprekend is er sprake van accessoriteit in de zaken waarin medeplegen wel werd aangenomen. Zonder accessoriteit kan er namelijk geen sprake zijn van medeplegen. Een voorbeeld van een zaak waarin er sprake was van accessoriteit en daarmee medeplegen kon worden aangenomen is uitspraak 15. In deze zaak werd verdachte veroordeeld voor het medeplegen van oplichting. Verdachte en zijn medeverdachten hebben onder andere leasecontracten vervalst met als doel de bank (ING) op te lichten. Ook hebben ze het volgende vervalst: orderbevestigingen, jaaromzet, winst en bedrijfsactiviteiten. Het oplichten van de bank is hiermee gelukt.

In de 10 uitspraken⁶⁷ waarin medeplegen niet werd aangenomen, ontbrak het vanzelfsprekend aan accessoriteit. Een voorbeeld waarin er geen sprake was van accessoriteit en daarmee medeplegen niet kon worden aangenomen is uitspraak 18. Het Hof oordeelde in deze uitspraak dat de moord/liquidatie niet wettig en overtuigend kon worden bewezen. Verdachte werd daarom vrijgesproken.

⁶⁴ Uitspraken: 1 t/m 16

⁶⁵ Uitspraken: 1, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16

⁶⁶ Uitspraken: 2, 3, 8, 10

⁶⁷ Uitspraken: 17 t/m 26

3.3 Opzet

3.3.1 Opzet op de samenwerking

In 7 van de 16 uitspraken⁶⁸, waarin medeplegen wel werd aangenomen, werd opzet op de samenwerking behandeld. Hierbij gaat het om opzet op het deelnemen zelf, een medepleger moet willen medeplegen. Er kan worden gedacht aan het bedenken van een plan (rol in de voorbereiding), onderling gemaakte afspraken, op elkaar afgestemde gedragingen en een gezamenlijke uitvoering. Een voorbeeld is uitspraak 14, waarin verdachte werd veroordeeld voor het medeplegen van oplichting. In deze zaak wordt door de rechter geoordeeld dat verdachte deze strafbare feiten niet alleen kan hebben gepleegd omdat de oplichting op grote schaal heeft plaatsgevonden. Zo dient er een website gelijkend op de omgeving van PostNL en internetbankieren van de ING ontwikkeld te worden en dienen er duizenden sms-berichten met speciale software verstuurd te worden om uiteindelijk te kunnen beschikken over de benodigde bankgegevens van de slachtoffers. Vervolgens konden ze hiermee geldbedragen van de slachtoffers wegnemen. De rechter oordeelde daarom dat er sprake was van een planmatige aanpak en duidelijke afstemming tussen de daarbij betrokken personen. Hieruit is gebleken dat de verdachte en medeverdachten het plan hadden om gezamenlijk de oplichting te verwezenlijken. Dit impliceert de opzet op de samenwerking.

3.3.2 Opzet op het delict

In 16 van de 16 uitspraken⁶⁹, waarin medeplegen wel werd aangenomen, werd (voorwaardelijk) opzet op het delict behandeld. In deze uitspraken besteden de rechters niet veel aandacht aan opzet op het delict. Indien medeplegen wordt aangenomen, is het vanzelfsprekend dat de verdachte opzet had op het delict. Medeplegen kan namelijk niet plaatsvinden zonder dat de verdachte opzettelijk heeft gehandeld. Opzet werd ogenblikkelijk aangenomen als de verdachte een bijdrage heeft geleverd in de uitvoering van het strafbare feit. In 12 van de 16 uitspraken⁷⁰ is er sprake van vol opzet: verdachten hebben dan willens en wetens gehandeld en hebben het gevolg beoogd. In 4 van de 16 uitspraken⁷¹ was er sprake van voorwaardelijk opzet. Hierbij is er geen sprake van bewust opzet op het gevolg dat intreedt, maar de verdachte had zich wel bewust kunnen zijn van de aanmerkelijke kans dat zijn daad bepaalde gevolgen kan innemen. Een voorbeeld van voorwaardelijk opzet is uitspraak 3, waarbij er sprake is van medeplegen van een poging doodslag. Medeverdachten hadden het plan om gezamenlijk het slachtoffer op te zoeken om de confrontatie aan te gaan, omdat deze hem een relatief luttel geldbedrag verschuldigd was. Ze hebben hierover afspraken gemaakt en

⁶⁸ Uitspraken: 1, 2, 3, 4, 5, 14, 15

⁶⁹ Uitspraken: 1 t/m 16

⁷⁰ Uitspraken: 1, 2, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

⁷¹ Uitspraken: 3, 4, 5, 8

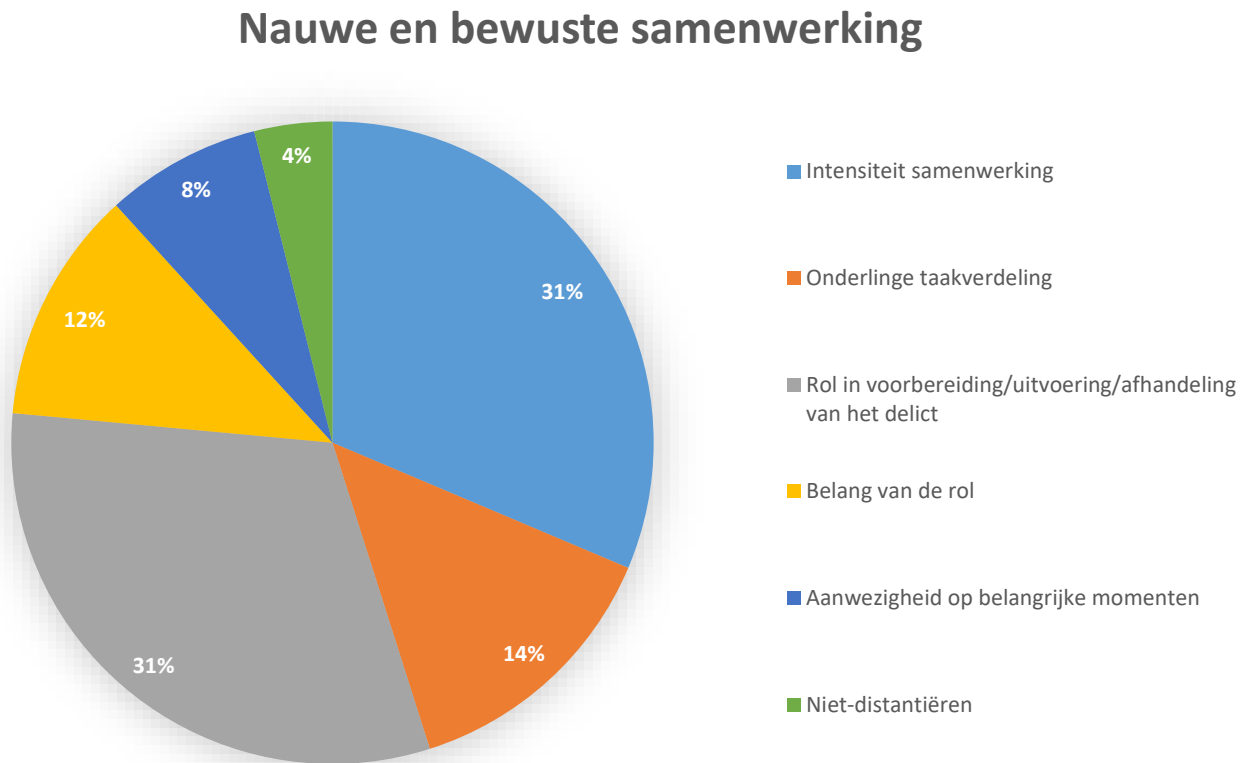
hun gedragingen op elkaar afgestemd. Tijdens de worsteling tussen de drie vroeg verdachte aan medeverdachte: “Geef mij eens dat ding.” Hieruit blijkt dat medeverdachten op zoek zijn gegaan naar het slachtoffer, beiden in de wetenschap dat één van beiden bewapend was. Op verzoek heeft medeverdachte welbewust het wapen aan verdachte overhandigd. Medeverdachten moeten zich toen hebben gerealiseerd dat – in dit stadium van het conflict – het wapen niet meer louter zou worden gebruikt om het slachtoffer te bedreigen. Verdachte heeft bewust het vuurwapen ter hand genomen en doorgeladen. Hij heeft vervolgens het doorgeladen wapen zeer dicht tegen het bovenlichaam van het slachtoffer gehouden. Door zo te handelen was er naar het oordeel van het Hof - naar algemene ervaringsregels - een aanmerkelijke kans dat een schot het slachtoffer ook zou raken en dodelijk zou verwonden. Verdachte heeft deze kans ten tijde van de gedraging bewust aanvaard.

Als er (voorwaardelijk) opzet op het delict ontbreekt, dan kan medeplegen niet worden aangenomen. In de 10 uitspraken⁷² waarin medeplegen niet wordt aangenomen, is er dan ook vanzelfsprekend geen sprake van (voorwaardelijk) opzet.

⁷² Uitspraken: 17 t/m 26

3.4 Nauwe en bewuste samenwerking

De zes aspecten die maken dat er sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking zijn allemaal behandeld in de uitspraken waar medeplegen wel werd aangenomen. Als reden noemde de rechter steeds minimaal twee van de zes aspecten. De aspecten zijn niet allemaal even vaak voorgekomen. Onderstaand cirkeldiagram laat dat in één oogopslag zien.

De aspecten die het meest zijn voorgekomen bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking:

- Intensiteit van de samenwerking;
- De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict.

De aspecten die een minder grote rol hebben gespeeld in de beoordeling van de rechter:

- De onderlinge taakverdeling;
- Het belang van de rol.

De aspecten die het minst zijn behandeld door de rechter:

- Diens aanwezigheid op belangrijke momenten;
- Niet-distantiëren (het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip).

3.4.1 Intensiteit van de samenwerking

In 16 van de 16 uitspraken⁷³, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is de intensiteit van de samenwerking voorgekomen. Het woord intensiteit wordt door de rechter vrijwel niet genoemd. Wat opvalt is dat de intensiteit van de samenwerking voortvloeit uit de andere vijf aspecten. De rechters oordeelden in de meeste zaken dat er sprake is van op elkaar afgestemde gedragingen, een onderlinge taakverdeling, bewuste handelingen, een duidelijk voorafgaand gemaakt plan en/of een rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. Rechters gingen verder niet in op dit aspect.

Een voorbeeld is uitspraak 5 (diefstal met geweld). In deze uitspraak is er duidelijk gehandeld overeenkomstig een voorafgaand gezamenlijk gemaakt plan. Verdachte was gebruiker van één van de prepaid telefoonnummers, die vóór het feit door hem werd geactiveerd. Het gebruik van zo'n dergelijk essentieel instrument wijst erop dat verdachte nauw betrokken was bij de voorbereiding en zich bewust was van de noodzakelijke samenwerking voor de uitvoering van het strafbare feit. Verdachte heeft via deze telefoon veelvuldig contact gehad met zijn medeverdachten. Een medeverdachte is na telefonisch contact met verdachte naar Domburg gereden om andere medeverdachten op te halen. Gezamenlijk zijn ze de woning van aangeefster binnengedrongen om geld buit te maken. De onderlinge afstemming tussen verdachte en zijn medeverdachten was in het bijzonder in de uren nadat het feit is gepleegd, cruciaal. Gezamenlijk zijn ze gevlucht. Verdachte heeft de opsporing bemoeilijkt door na de diefstal via een aantal andere daders de buit te laten vervoeren, te tellen, verdelen of veilig te stellen.

Ook als medeverdachten snel te werk gaan, wordt de intensiteit van de samenwerking aangenomen. Dit blijkt uit uitspraak 2. In deze uitspraak hebben medeverdachten geprobeerd om het beoogde slachtoffer om het leven te brengen door op hem te schieten met een vuurwapen. De plaats delict en het tijdstip, te weten midden in een woonwijk op klaarlichte dag, maakte een goed voorbereide vlucht na het delict noodzakelijk. Dit vereist snelheid van handelen en daarmee een zeer goede samenwerking. Het kan niet anders zijn dan dat ze van tevoren afspraken met elkaar hebben gemaakt.

In de 10 uitspraken⁷⁴ waarin medeplegen niet werd aangenomen, werd dit aspect niet behandeld.

⁷³ Uitspraken: 1 t/m 16

⁷⁴ Uitspraken: 17 t/m 26

3.4.2 Onderlinge taakverdeling

In 7 van de 16 uitspraken⁷⁵, waarin medeplegen wel werd aangenomen, werd de onderlinge taakverdeling door de rechter behandeld. In uitspraak 4 was er bijvoorbeeld sprake van een onderlinge taakverdeling. Verdachte had de taak om actief de locatie van het slachtoffer in de gaten te houden. Dit deed hij door voorverkenningen en observaties te verrichten. Hoe vaak de voorverkenningen en observaties precies zijn verricht, is niet door de rechter behandeld. Op verschillende momenten nam verdachte contact op met de medeverdachten om te zeggen dat zij met hun vuurwapens 'paraat' moesten staan zodra het beoogde slachtoffer daadwerkelijk gesignaleerd werd. Zij hebben vervolgens het slachtoffer doodgeschoten. Er was in deze zaak overduidelijk sprake van een goed doordachte taakverdeling en een vooraf gemaakt plan om de liquidatie zo soepel mogelijk te laten verlopen. Daarmee kan uit de onderlinge taakverdeling de intensiteit van de samenwerking voortvloeien.

Nog een voorbeeld is uitspraak 6. In deze uitspraak is er sprake van een inwisselbaarheid van de rollen van de medeverdachten. Door middel van het Wormerveerse brandstichting-arrest uit 1934, eerder genoemd in het theoriegedeelte van het onderzoek, is duidelijk geworden dat er sprake kan zijn van een onderlinge taakverdeling door de inwisselbaarheid van de rollen. In uitspraak 6 was er sprake van een diefstal met geweld. Eén van de medeverdachten heeft de ruit van de auto van het slachtoffer ingeslagen. De ander heeft een wapen op hem gericht. Ze hebben hierbij geld gestolen van het slachtoffer. Wie de ruit insloeg en wie het wapen om hem richtte, maakt in dit geval niet uit.

In de 10 uitspraken⁷⁶ waarin medeplegen niet werd aangenomen, werd dit aspect niet behandeld.

3.4.3 Rol in de voorbereiding/uitvoering/afhandeling van het delict

In 16 van de 16 uitspraken⁷⁷, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling door de rechter behandeld. Een voorbeeld waarin de verdachte een rol had in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van het delict is uitspraak 1, waarbij medeverdachten een koelbloedige executie hebben uitgevoerd. Medeeverdachten hebben voorverkenningen verricht door twee keer langs het desbetreffende pand te rijden. Vervolgens zijn ze het pand ingegaan. In een kort tijdsbestek van 12 minuten zijn verspreid door het pand vier slachtoffers om het leven gebracht met vuurwapens. Na het strafbare feit reden ze gezamenlijk weg.

⁷⁵ Uitspraken: 2, 4, 5, 6, 8, 9, 12

⁷⁶ Uitspraken 17 t/m 26

⁷⁷ Uitspraken 1 t/m 16

De situatie aangetroffen op de plaats delict wijst op actieve bemoeienis van meerdere personen. Het gedrag van de drie verdachten na afloop (het gezamenlijk verlaten van de plaats delict) van de schietpartij onderstreept de samenwerking (staat weer in verband met de intensiteit van de samenwerking) en past niet bij het beeld dat één van de drie werd verrast door gedrag van de anderen.

In de 10 uitspraken⁷⁸ waarin medeplegen niet werd aangenomen, werd dit aspect niet behandeld.

3.4.4 Belang van de rol

In 6 van de 16 uitspraken⁷⁹, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is het belang van de rol behandeld. Dit aspect hangt samen met de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. In uitspraak 8 had de verdachte geen rol in de uitvoering, maar wel in de voorbereiding van het delict. In deze zaak kreeg medeverdachte de instructies/opdracht om brand te stichten bij een woning. Hij moest vijf molotovcocktails maken, een steen door de ruit van het huis gooien en de molotovcocktails naar binnen gooien. Een half uur van tevoren kreeg hij van verdachte de opdracht om naar de desbetreffende woning toe te gaan om dit uit te voeren. De rechter oordeelde dat het belang van de rol van de verdachte van doorslaggevend belang was. Het strafbare feit had niet kunnen plaatsvinden zonder de rol van de verdachte.

In de 10 uitspraken⁸⁰ waarin medeplegen niet werd aangenomen, werd dit aspect niet behandeld.

3.4.5 Aanwezigheid op belangrijke momenten

In 4 van de 16 uitspraken⁸¹, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is de aanwezigheid op belangrijke momenten behandeld. Dit aspect werd soms niet expliciet door de rechter genoemd, omdat de aanwezigheid op een belangrijk moment dan plaatsvond tijdens de uitvoering van het strafbare feit. Dit was niet het geval in uitspraak 9. De aanwezigheid op een belangrijk moment vond plaats bij de afhandeling van het delict. In deze zaak heeft verdachte een kunstroof gepleegd. Op het juiste moment stond verdachte weer buiten met het gestolen schilderij, aangezien medeverdachte net kwam aanrijden met de scooter om verdachte (met het gestolen schilderij) op te halen.

⁷⁸ Uitspraken 17 t/m 26

⁷⁹ Uitspraken: 4, 5, 8, 11, 15, 16

⁸⁰ Uitspraken: 17 t/m 26

⁸¹ Uitspraken: 1, 2, 4, 9

In 1 van de 10 uitspraken⁸², waarin medeplegen niet werd aangenomen, werd dit aspect ook behandeld. Deze zaak gaat over een poging zware mishandeling. Medeverdachte is diegene geweest die één op één in gevecht is geraakt met aangever. Verdachte was wel aanwezig op de plaats delict, maar aan hem is mogelijk alleen een duw toe schrijven, waarbij niet is uit te sluiten dat deze duw bedoeld was om de boel te sussen. Aan verdachte kunnen dus geen geweldshandelingen worden toegeschreven. Er kan niet meer worden vastgesteld dan slechts zijn aanwezigheid. Dit is echter onvoldoende om tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen. Indien de rechter dit aspect aanhaalt, wordt dit als een extra motivatie gezien bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking.

3.4.6 Niet-distantiëren

In 2 van de 16 uitspraken⁸³, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is het niet-distantiëren behandeld. In beide zaken werd expliciet genoemd dat verdachte zich niet heeft gedistantieerd tijdens de uitvoering van het delict. Dit is alleen door de rechter geconstateerd en niet verder toegelicht. Uit het theoriegedeelte van het onderzoek is gebleken dat aan het niet-distantiëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt bij het aannemen van medeplegen. Dat wordt bevestigd door dit jurisprudentieonderzoek. Zie bijvoorbeeld uitspraak 5. De rechter oordeelde dat verdachte zich niet heeft gedistantieerd tijdens de uitvoering van het delict en oordeelde dat er sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking omdat ook sprake was van de volgende aspecten: intensiteit van de samenwerking, onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict en het belang van de rol. Indien de rechter dit aspect aanhaalt, wordt dit als een extra motivatie gezien bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking.

In de 10 uitspraken⁸⁴ waarin medeplegen niet werd aangenomen, werd dit aspect niet behandeld.

3.5 Bijdrage van voldoende gewicht

In 16 van de 16 uitspraken⁸⁵, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is de intellectuele en/of materiële bijdrage van de verdachte van voldoende gewicht. Uit het theoriegedeelte van het onderzoek is gebleken dat een bijdrage van voldoende gewicht belangrijk is om tot een nauwe en bewuste samenwerking te komen en daarmee tot het aannemen van medeplegen. Dat er sprake

⁸² Uitspraak: 20

⁸³ Uitspraken 1, 5

⁸⁴ Uitspraken: 17 t/m 26

⁸⁵ Uitspraken: 1 t/m 16

moet zijn van een bijdrage van voldoende gewicht om medeplegen te kunnen aannemen, wordt bevestigd door dit jurisprudentieonderzoek.

3.5.1 Gezamenlijke uitvoering

In 14 van de 16 uitspraken⁸⁶, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is er sprake van een gezamenlijke uitvoering. Een gezamenlijke uitvoering tijdens het feit levert voldoende aanwijzingen voor een wezenlijke bijdrage en derhalve voor medeplegen op. Dit is gebleken uit het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014. Ook is uit dit overzichtsarrest gebleken dat bij een gezamenlijke uitvoering niet alleen dient te worden gedacht aan een gedraging tijdens het strafbare feit, maar ook aan een gedraging die te positioneren is in een fase die voorafgaand respectievelijk na afloop van het strafbare feit zijn verricht. Uitspraak 4 is opvallend omdat verdachte geen rol heeft gehad in de uitvoering van het delict. Verdachte heeft dit gecompenseerd door een grote rol in de voorbereiding. Verdachte had de taak om actief de locatie van het beoogde slachtoffer in de gaten te houden. Dit deed hij door (een onbekend aantal) voorverkenningen en observaties te verrichten. Dit had als doel dat medeverdachten het beoogde slachtoffer konden liquideren. Deze rol in de voorbereiding kan worden gekwalificeerd als een uitvoeringshandeling van het strafbare feit en was essentieel voor het slagen van de liquidatie. Op grond daarvan is er sprake van een gezamenlijke uitvoering. Omdat de rol van verdachte essentieel was voor het slagen van de liquidatie, was zijn bijdrage van voldoende gewicht.

3.5.2 Gedragingen voor/tijdens/na het strafbare feit

In 2 van de 16 uitspraken⁸⁷, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is er sprake van een gedraging voor, tijdens en/of na het strafbare feit. Deze gedragingen hangen samen met de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. Door middel van het Containerdiefstal-arrest uit 1981, eerder genoemd in het theoriegedeelte van het onderzoek, is duidelijk geworden dat fysieke aanwezigheid niet is vereist om medeplegen aan te nemen. Dit wordt bevestigd door het jurisprudentieonderzoek. Een voorbeeld is uitspraak 8. Verdachte had een sturende en intellectuele rol en werkte op afstand: hij heeft medeverdachte de opdracht gegeven om vijf molotovcocktails te maken om brand te kunnen gaan stichten bij een woning. Medeverdachte heeft deze instructies opgevolgd. Verdachte is hierbij niet fysiek aanwezig geweest, maar is wel veroordeeld voor het medeplegen van een poging tot brandstichting. Het geven van instructies, het maken van

⁸⁶ Uitspraken: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16

⁸⁷ Uitspraken: 8, 12

molotovcocktails, aan medeverdachte was van belang om brand te kunnen gaan stichten. De bijdrage van verdachte was daarom van voldoende gewicht.

3.5.3 Geen bijdrage van voldoende gewicht

In de 10 uitspraken waarin medeplegen niet werd aangenomen, was er geen sprake van een bijdrage van voldoende gewicht. Als er geen rol of uitvoeringshandelingen van de verdachte konden worden vastgesteld, was er überhaupt geen sprake van een bijdrage. In deze gevallen kon de rechter niet oordelen of de verdachte betrokken is geweest bij de totstandkoming van het strafbare feit. In een paar enkele uitspraken is er wel een bijdrage geleverd, echter was deze dan niet van voldoende gewicht.

Zie bijvoorbeeld uitspraak 18 (liquidatie). In deze uitspraak heeft verdachte een peilbaken met een gps-tracker geplaatst onder de auto van het slachtoffer. Het hof is van oordeel dat het geplaatste peilbaken, dat onder de auto van het slachtoffer was aangebracht, een bijdrage moet hebben geleverd. Het was kennelijk van belang om te weten of het slachtoffer daadwerkelijk zou komen opdagen op de afgesproken locatie, gelet op het feit dat die avond nog werd ingelogd op het peilbaken. De betrokkenheid van verdachte bij de plaatsing van het baken is naar het oordeel van het hof onvoldoende om daaruit buiten redelijke twijfel af te leiden dat hij als medepleger bij de moord betrokken was. Niet kan worden vastgesteld dat verdachte wist of reden had te vermoeden dat het plaatsen van een peilbaken zou leiden tot diens liquidatie. Het is niet duidelijk welke wetenschap verdachte had omtrent de bedoeling van het plaatsen van het peilbaken en welk gevolg hier uiteindelijk uit voort zou vloeien.

Zie ook bijvoorbeeld uitspraak 20 (poging zware mishandeling). Medeverdachte is diegene geweest die één op één in gevecht is geraakt met aangever. Verdachte heeft het aangever mogelijk alleen een duw gegeven, waarbij niet is uit te sluiten dat deze duw bedoeld was om de boel te sussen. Aan verdachte kunnen dus geen geweldshandelingen worden toegeschreven die van zodanig gewicht zijn dat hij als medepleger van de mishandeling kan worden aangemerkt.

3.6 Deelconclusie

Er zijn drie vereisten om medeplegen aan te nemen: accessoriteit, opzet en een nauwe en bewuste samenwerking (met bijdrage van voldoende gewicht). Uit het jurisprudentieonderzoek blijkt dat medeplegen niet kan worden aangenomen als het ontbreekt aan één van deze drie vereisten.

Accessoriteit

In de 16 uitspraken waar medeplegen wel werd aangenomen, werd aan het accessoriteitsvereiste voldaan. Dit is vanzelfsprekend omdat medeplegen niet kan worden aangenomen zonder accessoriteit. Er moet sprake zijn van een strafbaar feit. Er is sprake van een strafbare deelneming indien het delict waaraan wordt deelgenomen – het gronddelict – is voltooid, althans een strafbare poging daartoe of strafbare voorbereiding daarvan heeft plaatsgevonden.

In de 10 zaken waarin medeplegen niet werd aangenomen, ontbrak het vanzelfsprekend aan accessoriteit.

Opzet

In de 16 uitspraken waar medeplegen wel werd aangenomen, werd voldaan aan opzet. Bij het vaststellen van opzet (op de samenwerking en op het delict) kan worden gedacht aan het bedenken van een gezamenlijk plan (rol in de voorbereiding), onderling gemaakte afspraken, op elkaar afgestemde gedragingen en een gezamenlijke uitvoering. Indien medeplegen wordt aangenomen, is het vanzelfsprekend dat de verdachte opzet heeft gehad. Medeplegen kan namelijk niet plaatsvinden zonder opzettelijk te handelen. Het jurisprudentieonderzoek bevestigt de theorie dat voorwaardelijk opzet voldoende is om medeplegen aan te nemen.

Als opzet ontbreekt, dan kan medeplegen niet worden aangenomen. In de 10 uitspraken waarin medeplegen niet wordt aangenomen, is er dan ook vanzelfsprekend geen sprake van (voorwaardelijk) opzet.

Nauwe en bewuste samenwerking

In de 16 uitspraken waar medeplegen wel werd aangenomen, is de nauwe en bewuste samenwerking vastgesteld op basis van de zes aspecten. Uit het jurisprudentieonderzoek is naar voren gekomen dat rechters minimaal twee van de zes aspecten behandelen om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen en dat deze zes aspecten in samenhang dienen te worden gezien. De aspecten die uit het jurisprudentieonderzoek het meest naar voren zijn gekomen, bleek de 'intensiteit van de samenwerking' en 'de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict'. De aspecten die minder naar voren zijn gekomen, bleek 'de onderlinge taakverdeling' en 'het belang van de rol'. De aspecten die het minst zijn behandeld, bleek 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' en het 'niet-distantiëren' tijdens de uitvoering van het delict.

In de 10 uitspraken waar medeplegen niet werd aangenomen, is het aspect 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' in één uitspraak voorgekomen. Dit is echter onvoldoende om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen en tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen.

Bijdrage van voldoende gewicht

In de 16 uitspraken waar medeplegen wel werd aangenomen, is een bijdrage van voldoende gewicht vastgesteld. Het jurisprudentieonderzoek bevestigt hierbij de theorie, namelijk dat een bijdrage van voldoende gewicht (in de vorm van een 'gezamenlijke uitvoering' of 'gedragingen voor/tijdens/na het strafbare feit') belangrijk is bij het aannemen van een nauwe en bewuste samenwerking. Dit leidt tot een bewezenverklaring van medeplegen.

In de 10 uitspraken waar medeplegen niet werd aangenomen, is een bijdrage van voldoende gewicht dan ook niet vastgesteld.

Hoofdstuk 4: Conclusies

Dit hoofdstuk presenteert het antwoord op de centrale vraag. De centrale vraag luidt als volgt:

"Wat kan Ausma Advocaten haar cliënten aan wie medeplegen van een strafbaar feit ten laste wordt gelegd adviseren met betrekking tot de procesopstelling, zodat medeplichtigheid eerder wordt aangenomen dan medeplegen, aan de hand van wet- en regelgeving, literatuuronderzoek en jurisprudentieonderzoek?"

Door middel van dit onderzoek blijkt dat er aan drie vereisten moet worden voldaan om medeplegen te kunnen aannemen, namelijk (1) accessoriteit, (2) opzet en (3) een nauwe en bewuste samenwerking met bijdrage van voldoende gewicht. Als het ontbreekt aan één van deze drie vereisten kan medeplegen niet worden aangenomen. Hieronder worden deze vereisten besproken.

4.1 Accessoriteit

Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat betrokkenheid pas strafbaar is indien er ook een bepaald strafbaar feit is begaan. Deelneming, in dit geval medeplegen, op zichzelf is namelijk weinigzeggend. Er is sprake van een strafbare deelneming indien het delict waaraan wordt deelgenomen – het gronddelict – is voltooid, althans een strafbare poging daartoe of strafbare voorbereiding daarvan heeft plaatsgevonden.

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat er altijd aan het accessoriteitsvereiste wordt voldaan indien medeplegen wordt aangenomen. Dit is vanzelfsprekend omdat medeplegen niet kan worden aangenomen zonder accessoriteit. Indien medeplegen niet wordt aangenomen, ontbreekt het vanzelfsprekend aan accessoriteit.

Er wordt geadviseerd, indien mogelijk, om aan te voeren dat cliënt geen strafbare gedragingen heeft verricht. De cliënt kan hierbij verklaren geen strafbare gedragingen te hebben verricht en stellen dat hij/zij niets te maken heeft met het strafbare feit. De cliënt moet dan worden vrijgesproken van het medeplegen van het strafbare feit.

4.2 Opzet

Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat bij medeplegen sprake moet zijn van dubbel opzet. Ten eerste moet er opzet zijn op het deelnemen zelf, een medepleger moet dus willen medeplegen. Ten

tweede moet er sprake zijn van opzet op het delict, een medepleger wil een bijdrage leveren aan een bepaald strafbaar feit. Voorwaardelijk opzet is voldoende om medeplegen te kunnen aannemen.

Het jurisprudentieonderzoek bevestigt de theorie dat voorwaardelijk opzet voldoende is om medeplegen aan te nemen. Verder blijkt uit het jurisprudentieonderzoek dat rechters niet veel aandacht besteden aan opzet. Indien medeplegen wordt aangenomen, is het vanzelfsprekend dat de verdachte (voorwaardelijk) opzet had op het delict. Medeplegen kan namelijk niet plaatsvinden zonder dat de verdachte opzettelijk heeft gehandeld. Opzet werd ogenblikkelijk aangenomen als de verdachte een bijdrage heeft geleverd in de uitvoering van het strafbare feit. Indien medeplegen niet wordt aangenomen, is het vanzelfsprekend dat er geen sprake is van (voorwaardelijk) opzet. Bij het vaststellen van opzet (op de samenwerking en op het delict) kan worden gedacht aan het bedenken van een gezamenlijk plan (rol in de voorbereiding), onderling gemaakte afspraken, op elkaar afgestemde gedragingen en een gezamenlijke uitvoering. Er is sprake van een plan als medeverdachten met elkaar afspraken hebben gemaakt en hun gedragingen op elkaar hebben afgestemd. Zie bijvoorbeeld uitspraak 3: medeverdachten hebben het slachtoffer geconfronteerd, beiden in de wetenschap dat één van hen bewapend was.

De verdediging wordt geadviseerd om de aandacht te vestigen op de vraag of er vooraf een plan is gemaakt, aangezien dit duidt op opzet.

- Indien er sprake is van een plan en cliënt was hiervan op de hoogte, kan de cliënt geadviseerd worden te verklaren niet betrokken te zijn geweest bij de planning en dus ook geen (voorwaardelijk) opzet op het strafbare feit te hebben gehad. Als cliënt niet afwist van een plan, dan kan cliënt verklaren hier niet vanaf te hebben geweten.
- Indien nergens uit blijkt dat er sprake is van een plan, kan de cliënt zich beroepen op zijn zwijgrecht.

De verdediging kan in beide gevallen aanvoeren dat cliënt in het geheel geen opzet heeft gehad op het strafbare feit. Dan is de kans groot dat de rechter oordeelt dat cliënt geen opzet heeft gehad. Dit leidt tot een vrijspraak van medeplegen.

Als het gaat om voorwaardelijk opzet, kan de cliënt verklaren dat hij zich niet bewust was van de aanmerkelijke kans dat zijn daad bepaalde gevolgen kon innemen. De verdediging kan dan aanvoeren dat de gevolgen niet algemeen bekend zijn of bekend konden zijn voor de cliënt.

4.3 Nauwe en bewuste samenwerking

4.3.1 Bijdrage van voldoende gewicht

Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat er sprake moet zijn van een bijdrage van voldoende gewicht, want anders kan een nauwe en bewuste samenwerking niet worden vastgesteld. Deze bijdrage zal in de regel worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering. Een gezamenlijke uitvoering wijst bij uitstek op een nauwe en bewuste samenwerking en op de vereiste intellectuele en/of materiële bijdrage. De gezamenlijke uitvoering omvat een lijfelijke aanwezigheid van verdachten bij de uitvoering van een strafbaar feit.

Lijfelijke aanwezigheid of het ontbreken van een uitvoeringshandeling hoeft niet in de weg te staan om medeplegen aan te nemen. Dit heeft betrekking op ‘gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit’. Het gaat dan om situaties waarbij de verdachte weliswaar niet deelneemt aan de daadwerkelijke uitvoering van het delict, maar wel een sturende of leidende rol heeft in de voorbereiding en de uitvoering ervan, daartoe het initiatief neemt of kennelijk het ‘brein’ is achter de feiten.

Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat er vaker sprake is van een gezamenlijke uitvoering dan van ‘gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit’. Dit wordt bevestigd door het jurisprudentieonderzoek. In 14 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is er sprake van een gezamenlijke uitvoering. Het is vanzelfsprekend dat een bijdrage van voldoende gewicht niet vastgesteld kan worden in de uitspraken waar medeplegen niet werd aangenomen.

Indien de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit, dient de rechter in het geval hij toch tot een bewezenverklaring van medeplegen komt, om nauwkeurig te motiveren waarom er sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking. Dit kan de rechter aan de hand van zes aspecten motiveren.

4.3.2 De zes aspecten

Uit het theoretisch onderzoek (overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014) is naar voren gekomen dat een nauwe en bewuste samenwerking kan worden vastgesteld aan de hand van zes aspecten, welke hierna één voor één zullen worden behandeld.

Uit het jurisprudentieonderzoek is naar voren gekomen dat rechters minimaal twee van de zes aspecten behandelen om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen en dat deze aspecten

in samenhang dienen te worden gezien. De aspecten die uit het jurisprudentieonderzoek het meest naar voren zijn gekomen, bleek de 'intensiteit van de samenwerking' en 'de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict'. De aspecten die minder naar voren zijn gekomen, bleek 'de onderlinge taakverdeling' en 'het belang van de rol'. De aspecten die het minst zijn behandeld, bleek 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' en het 'niet-distantiëren' tijdens de uitvoering van het delict. Ook is uit het jurisprudentieonderzoek gebleken dat deze aspecten vrijwel niet voorkomen als medeplegen niet wordt aangenomen. Slechts in één uitspraak, waarin medeplegen niet is aangenomen, is alleen het aspect 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' behandeld.

1. Intensiteit van de samenwerking

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat dit aspect het meest wordt behandeld door rechters, namelijk in 16 van de 16 de uitspraken waarin medeplegen wel werd aangenomen. Daarmee is het één van de belangrijkste aspecten om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen. De rechters oordeelden in de meeste zaken dat er sprake is van op elkaar afgestemde gedragingen, een onderlinge taakverdeling, bewuste handelingen, een duidelijk voorafgaand gemaakt plan en/of een rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. Gebleken is dat de intensiteit van de samenwerking voortvloeit uit de andere vijf aspecten.

2. De onderlinge taakverdeling

Uit het theoretisch onderzoek is gebleken dat een afspraak om het samen op een bepaalde manier te doen van belang kan zijn, niet alleen voor de bewustheid van de samenwerking, maar ook voor de intensiteit daarvan. Bij inwisselbaarheid van rollen, wanneer willekeurig is wie wat doet (zoals in het Wormerveerse brandstichting-arrest het geval was), is de bijdrage in beginsel voldoende substantieel. In dit arrest heeft verdachte de trap vastgehouden waarmee zijn medeverdachte naar de zolder was geklommen. Medeverdachte heeft uiteindelijk de brand gesticht. Gezien hun gezamenlijke afspraak om brand te stichten, maakt het niet uit wie van hen uiteindelijk de brandende lucifer bij het hooi heeft gebracht.

In het jurisprudentieonderzoek is allereerst bevestigd dat uit de onderlinge taakverdeling de intensiteit van de samenwerking kan voortvloeien. Daarnaast is in het jurisprudentieonderzoek bevestigd dat inwisselbaarheid van rollen voldoende substantieel is en dat dit leidt tot het aannemen van een nauwe en bewuste samenwerking. In 7 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen wel werd aangenomen, werd de onderlinge taakverdeling door de rechter behandeld. Daarmee is dit aspect niet het meest voorgekomen maar ook niet het minst. Een voorbeeld is uitspraak 6 (diefstal met geweld). Hierbij was er sprake van een inwisselbaarheid van de rollen. Eén van de medeverdachten

heeft de ruit van de auto van het slachtoffer ingeslagen. De ander heeft een wapen op hem gericht. Ze hebben hierbij geld gestolen van het slachtoffer. Wie de ruit insloeg en wie het wapen op hem richtte, maakt in dit geval niet uit.

3. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat dit aspect het meest wordt behandeld door rechters, namelijk in 16 van de 16 de uitspraken waarin medeplegen wel werd aangenomen. Daarmee is het één van de belangrijkste aspecten om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen. Bij een rol in de voorbereiding kan er worden gedacht aan het bedenken van een plan of het verrichten van voorverkenningen/observaties. Bij een rol in de uitvoering kan er worden gedacht aan het plegen van een moord. Bij een rol in de afhandeling kan er worden gedacht aan het verlaten van de plaats delict. Zie bijvoorbeeld uitspraak 1. Medeverdachten hebben voorverkenningen verricht door twee keer langs het desbetreffende pand te rijden. Vervolgens zijn ze het pand ingegaan. In een kort tijdsbestek van 12 minuten zijn verspreid door het pand vier slachtoffers om het leven gebracht met vuurwapens. Na het strafbare feit reden ze gezamenlijk weg.

4. Het belang van de rol

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat het belang van de rol in 6 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen werd aangenomen, naar voren is gekomen. Daarmee is dit aspect niet het meest voorgekomen maar ook niet het minst. Dit aspect hangt samen met de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. In bijvoorbeeld uitspraak 8 gaf verdachte aan medeverdachte de instructies/opdracht om brand te stichten bij een woning. Medeverdachte moest vijf molotovcocktails maken, een steen door de ruit van het huis gooien en de molotovcocktails naar binnen gooien. Het strafbare feit had niet kunnen plaatsvinden zonder de rol van de verdachte.

5. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten

Uit het jurisprudentieonderzoek blijkt dat dit aspect niet vaak wordt behandeld door rechters. In slechts 4 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is de aanwezigheid op belangrijke momenten behandeld. Zie bijvoorbeeld uitspraak 9: de aanwezigheid op een belangrijk moment vond plaats bij de afhandeling van het delict. In deze zaak heeft verdachte een kunstroof gepleegd. Op het juiste moment stond verdachte weer buiten met het gestolen schilderij, aangezien medeverdachte net kwam aanrijden met de scooter om verdachte (met het gestolen schilderij) op te halen.

In de 10 uitspraken waarin medeplegen niet werd aangenomen, is in één uitspraak alleen het aspect 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' voorgekomen. Dit is echter onvoldoende om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen en tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen. Indien de rechter dit aspect aanhaalt, wordt dit als een extra motivatie gezien bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking.

6. Niet-distantiëren

Uit het theoretisch onderzoek is gebleken dat aan het niet-distantiëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt. Dat wordt bevestigd door het jurisprudentieonderzoek. Het niet-distantiëren is slechts in 2 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen werd aangenomen, naar voren gekomen. Indien de rechter dit aspect aanhaalt, wordt dit als een extra motivatie gezien bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking. Een rechter benoemt expliciet dat de verdachte zich niet heeft gedistantieerd tijdens de uitvoering van het delict. Dit wordt dan alleen door de rechter geconstateerd en niet verder toegelicht.

Ten aanzien van de nauwe en bewuste samenwerking wordt geadviseerd om de betrokkenheid van cliënt zoveel mogelijk te minimaliseren/ondergeschikt te maken. Indien er uitvoeringshandelingen zijn verricht, kan worden aangevoerd dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medeplichtigheid dan met medeplegen. Indien het voor de rechter niet duidelijk is of cliënt uitvoeringshandelingen heeft verricht, wordt geadviseerd om aan te voeren dat cliënt geen uitvoeringshandelingen heeft verricht en slechts aanwezig is geweest. Cliënt wordt geadviseerd zich niet uit te laten over zijn/haar aandeel, zodat het aandeel onduidelijk blijft. Cliënt wordt dan mogelijk vrijgesproken.

Voor meer toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 5: Aanbevelingen.

Hoofdstuk 5: Aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen zullen mijn opdrachtgever handvatten bieden met betrekking tot de feiten en omstandigheden die maken dat medeplegen aangenomen kan worden. De bevindingen en aanbevelingen die zijn voortgekomen uit dit onderzoek zijn vastgelegd in een beroepsproduct (adviesmemo), zie bijlage 1. Aan de hand van deze aanbevelingen kan de verdediging van mijn opdrachtgever worden aangepast inzake de ondersteuning van zijn cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd. De aanbevelingen worden hieronder per vereiste/(sub)topic gegeven.

5.1 Accessoriteit

Zonder strafbare gedraging is er geen sprake van accessoriteit. Er wordt geadviseerd om met de cliënt na te gaan of er sprake is van een strafbare gedraging. Zo niet, dan kan door de verdediging worden aangevoerd dat cliënt geen verdachte is. De cliënt kan hierbij verklaren geen strafbare gedragingen te hebben verricht en stellen dat hij/zij niets te maken heeft met het strafbare feit. De cliënt moet dan worden vrijgesproken van het medeplegen van het strafbare feit.

5.2 Opzet

De verdediging wordt geadviseerd om de aandacht te vestigen op de vraag of er vooraf een plan is gemaakt, aangezien dit duidt op opzet.

- Indien er sprake is van een plan en cliënt was hiervan op de hoogte, kan de cliënt geadviseerd worden te verklaren niet betrokken te zijn geweest bij de planning en dus ook geen (voorwaardelijk) opzet op het strafbare feit te hebben gehad. Als cliënt niet afwist van een plan, dan kan cliënt verklaren hier niet vanaf te hebben geweten.
- Indien nergens uit blijkt dat er sprake is van een plan, kan de cliënt zich beroepen op zijn zwijgrecht.

De verdediging kan in beide gevallen aanvoeren dat cliënt in het geheel geen opzet heeft gehad op het strafbare feit. Dan is de kans groot dat de rechter oordeelt dat cliënt geen opzet heeft gehad. Dit leidt tot een vrijspraak van medeplegen.

Als het gaat om voorwaardelijk opzet, kan de cliënt verklaren dat hij zich niet bewust was van de aanmerkelijke kans dat zijn daad bepaalde gevolgen kon innemen. De verdediging kan dan aanvoeren dat de gevolgen niet algemeen bekend zijn of bekend konden zijn voor de cliënt.

5.3 Nauwe en bewuste samenwerking

5.3.1 Gezamenlijke uitvoering

Een gezamenlijke uitvoering wijst bij uitstek op een nauwe en bewuste samenwerking en op de vereiste intellectuele en/of materiële bijdrage. Om als medepleger te worden veroordeeld dient de cliënt een wezenlijke bijdrage te hebben geleverd aan de totstandkoming van het strafbare feit.

Er wordt geadviseerd om deze bijdrage te beperken:

- Indien het voor de rechter niet duidelijk is of cliënt uitvoeringshandelingen heeft verricht, wordt geadviseerd om aan te voeren dat cliënt geen uitvoeringshandelingen heeft verricht. Er wordt ook geadviseerd om aan te voeren dat cliënt slechts aanwezig is geweest tijdens de uitvoering van het delict, nu is gebleken dat dit niet kan leiden tot het aannemen van medeplegen. Cliënt zou zelf ook kunnen verklaren slechts aanwezig te zijn geweest en wordt geadviseerd zich dan niet uit te laten over zijn/haar aandeel zodat het aandeel onduidelijk blijft. Cliënt dient dan te worden vrijgesproken.
- Indien er wel uitvoeringshandelingen zijn verricht, dan kan worden aangevoerd dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen. Er wordt geadviseerd om aan te voeren dat er geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering, maar dat het gaat om gedragingen die met medeplichtigheid in verband kunnen worden gebracht. Bij medeplichtigheid gaat het niet om rechtstreekse deelname aan de uitvoering van het strafbare feit maar om het enkel verlenen van hulp, zoals het verstrekken van inlichtingen, op de uitkijk staan, helpen bij de vlucht. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medeplichtigheid in plaats van medeplegen.

5.3.2 De zes aspecten

Indien de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit, dient de rechter in het geval hij toch tot een bewezenverklaring van medeplegen komt, om nauwkeurig te motiveren waarom er sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking aan de hand van de zes aspecten.

1. Intensiteit van de samenwerking

Gebleken is dat de intensiteit van de samenwerking voortvloeit uit de andere vijf aspecten. De verdediging wordt daarom geadviseerd om de aandacht te vestigen op de andere vijf aspecten.

2. De onderlinge taakverdeling

Er is gebleken dat uit de onderlinge taakverdeling de intensiteit van de samenwerking kan voortvloeien. Daarom wordt, indien mogelijk, geadviseerd om aan te voeren dat er geen sprake is van een vooraf gemaakt plan, waarin een onderlinge taakverdeling is vastgelegd. Indien er wel sprake is van een plan, dan wordt de cliënt geadviseerd zijn rol in het geheel zo klein mogelijk te maken. Als de cliënt volledige openheid van zaken geeft, kan daardoor de intensiteit van de samenwerking worden vastgesteld en daarmee ook een rol in de voorbereiding. Indien mogelijk kan de verdediging aanvoeren dat er geen sprake is van inwisselbaarheid van rollen, omdat de cliënt niet bekend is met de rol van de anderen. De inwisselbaarheid van rollen duidt op een nauwe en bewuste samenwerking.

3. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict

Er wordt geadviseerd om de betrokkenheid van cliënt zo goed mogelijk te minimaliseren:

- Rol in de voorbereiding: indien er sprake is van een plan, kan de cliënt verklaren niet betrokken te zijn geweest bij de planning. Indien nergens uit blijkt dat er sprake is van een plan, kan de cliënt zich beroepen op zijn zwijgrecht.
- Rol in de uitvoering: indien er sprake is van een rol in de uitvoering van het delict, dan kan de verdediging indien mogelijk aanvoeren dat dit slechts gaat om een kleine rol. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medeplichtigheid dan met medeplegen. Indien mogelijk kan er worden aangevoerd dat cliënt slechts aanwezig is geweest, zodat dit tot vrijspraak van medeplegen leidt.
- Rol in de afhandeling: indien mogelijk aanvoeren dat cliënt geen rol heeft gehad in de voorbereiding en uitvoering van het delict maar slechts achteraf. Dit leidt dan eerder tot medeplichtigheid.

4. Het belang van de rol

Er wordt geadviseerd, indien mogelijk, om aan te voeren dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen en dat het strafbare feit ook had kunnen plaatsvinden zonder de rol van de cliënt. Dit zal dan eerder leiden tot medeplichtigheid.

5. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat slechts aanwezigheid niet kan leiden tot het aannemen van medeplegen. Als dit het geval is, wordt de verdediging geadviseerd dit aan te voeren. De cliënt kan verklaren slechts aanwezig te zijn geweest en geen uitvoeringshandelingen te hebben verricht.

6. Niet-distantiëren

Ook al komt dit aspect geen grote betekenis toe, wordt er geadviseerd om te achterhalen of cliënt zich op enig moment heeft gedistantieerd van het strafbare feit. Zo ja, dan kan dit worden aangevoerd en/of worden verklaard door cliënt. Zo niet, dan kan slechts het niet-distantiëren niet leiden tot het aannemen van medeplegen.

Kortom, ten aanzien van de nauwe en bewuste samenwerking wordt geadviseerd om de betrokkenheid van cliënt zoveel mogelijk te minimaliseren/ondergeschikt te maken. Indien er uitvoeringshandelingen zijn verricht, kan worden aangevoerd dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medeplichtigheid dan met medeplegen. Indien het voor de rechter niet duidelijk is of cliënt uitvoeringshandelingen heeft verricht, wordt geadviseerd om aan te voeren dat cliënt geen uitvoeringshandelingen heeft verricht en slechts aanwezig is geweest. Cliënt wordt geadviseerd zich niet uit te laten over zijn/haar aandeel zodat het aandeel onduidelijk blijft. Cliënt wordt dan mogelijk vrijgesproken.

Bronnenlijst

Boeken

De Hullu 2021

J. de Hullu, *Materieel Strafrecht – Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

Diepenmaat 2016

F. Diepenmaat, *De Nederlandse strafbaarstelling van witwassen. Een onderzoek naar de reikwijdte en de toepassing van artikel 420bis Sr (Staat en Recht nr. 28)*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Fedor va 2018

M.I. Fedorova, *Kroniek van het strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Kronenberg & de Wilde 2020

M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Scharenborg 2017

H.J. Smidt (herzien en aangevuld met de wijzingen door M. Scharenborg), *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht (1886-2017) deel I*, Mijnmanagementboek.nl: 2017.

Smidt 2017

H.J. Smidt (herzien en aangevuld met de wijzigingen door J.W. Smidt), *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht (1881-1886) deel I*, Haarlem: H.D. Tjeenk Willink 1891 (heruitgegeven door Mijnmanagementboek.nl: 2017).

Ter Haar & Meijer 2018

R. ter Haar & G.H. Meijer, *Elementair Materieel Strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Wijsman 2017

L.C.A. Wijsman, *Nemo tenetur in belastingzaken (FM nr. 150)*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Elektronische bronnen

Van den Brink 2019

S.E. van den Brink, *Medeplegen: strafbaar feit in bewuste en nauwe samenwerking plegen*, (online, laatst bijgewerkt op 29 maart 2019).

Jurisprudentie

HR 29 oktober 1934, ECLI:NL:HR:1934:BG9443

HR 17 november 1981, ECLI:NL:HR:1981:AC7388

HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474

HR 24 maart 2015, ECLI:NL:HR:2015:718

HR 7 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:883

HR 13 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:3029

Parket bij HR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:233

Parket bij HR 5 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:234

EHRM 8 februari 1996, ECLI:CE:ECHR:1996:0208JUD001873191, NJ 1996/725 (Murray v. VK)

Kamerstukken

Kamerstukken II 1878/79, 110, nr. 3.

Tijdschriftartikelen

Baar & Cornelissen 2017

J.L. Baar & D.J.G.J. Cornelissen, 'Est, et fideli tuta silentio merces': het loon voor trouw zwijgen blijft niet uit, TPWS 2017/12.

Felix & Visser 2017

T. Felix & F. Visser, *Het verschoningsrecht bij gevaar voor een strafrechtelijke veroordeling*, TPWS 2017/8.

Ter Haar & Meijer 2018

R. ter Haar & G.H. Meijer, *Zwijgrecht en procesopstelling: het toenemende belang van het uitblijven van een aannemelijke verklaring op de bewijsbeslissing*, TPWS 2018/23.

Bijlage 1: Adviesmemo

Aan: Willem Jan Ausma

Van: Myrthe de Graaf

Datum: 1 juni 2022

Betreft: medeplegen adviesmemo

Beste de heer Ausma,

Naar aanleiding van mijn verrichte onderzoek naar het onderwerp medeplegen, verstuur ik u deze adviesmemo. Hierin zullen de volgende onderdelen aan bod komen; de aanleiding van het onderzoek, de doelstelling, de centrale vraag, de belangrijkste resultaten, de conclusies en de aanbevelingen.

Op 8 augustus 2021 had ik contact met u opgenomen met de vraag of ik een afstudeeropdracht voor u mocht uitvoeren. Tot mijn vreugde reageerde u mijn inziens meteen enthousiast. Een aantal onderwerpen binnen het strafrecht heb ik toen aan u voorgelegd en samen zijn wij uiteindelijk tot het onderwerp medeplegen gekomen. Er heerst namelijk nog steeds onduidelijkheid over de invulling van het begrip medeplegen. Daarnaast heeft u aangegeven dat er tegenwoordig sprake is van een trend dat verdachten zich consequent beroepen op hun zwijgrecht. Het is daarom lastig om cliënten aan wie medeplegen ten laste is gelegd bij te staan. Het is voor u van belang om uw cliënten op een zo goed mogelijke manier bij te staan, zodat medeplichtigheid eerder wordt aangenomen dan medeplegen. Dit komt ten gunste voor uw cliënten met betrekking tot de straf.

Dit onderzoek is daarom gericht op het achterhalen van de feiten en omstandigheden die een rol spelen bij het wel/niet aannemen van medeplegen. Om de invloed van het zwijgen daarin mee te nemen zijn er alleen uitspraken geselecteerd waarin verdachten zich consequent beroepen op hun zwijgrecht. Dit heeft als doel dat u aan de hand van dit adviesrapport passend advies kan geven aan uw cliënten aan wie medeplegen ten laste wordt gelegd.

De centrale vraag voor dit onderzoek luidt daarom als volgt: "Wat kan Ausma Advocaten haar cliënten aan wie medeplegen van een strafbaar feit ten laste wordt gelegd adviseren met betrekking

tot de procesopstelling, zodat medeplichtigheid eerder wordt aangenomen dan medeplegen, aan de hand van wet- en regelgeving, literatuuronderzoek en jurisprudentieonderzoek?"

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van theoretisch onderzoek (analyse van wet- en regelgeving en literatuuronderzoek) en praktijkonderzoek (jurisprudentieonderzoek). Allereerst is er een theoretisch onderzoek verricht. Allereerst werd er gekeken naar de wetsgeschiedenis, de huidige wet- en regelgeving en literatuur. Vervolgens werd er gekeken naar het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 en de conclusies van Advocaten-Generaal Hofstee en Spronken om het overzicht volledig te maken. Daarna is er een praktijkonderzoek verricht, namelijk een jurisprudentieonderzoek. Met de uitkomsten van het jurisprudentieonderzoek kan worden weergegeven wat de belangrijkste aspecten zijn voor feitenrechters om medeplegen wel/niet aan te nemen.

Door middel van het theoretisch onderzoek blijkt dat er aan drie vereisten moet worden voldaan om medeplegen te kunnen aannemen, namelijk (1) accessoriteit, (2) opzet en (3) een nauwe en bewuste samenwerking, waarbij de bijdrage van verdachte van voldoende gewicht moet zijn. Als het ontbreekt aan één van deze drie vereisten kan medeplegen niet worden aangenomen.

Ten eerste de accessoriteit. Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat betrokkenheid pas strafbaar is indien er ook een bepaald strafbaar feit is begaan. Deelneming, in dit geval medeplegen, op zichzelf is namelijk weinigzeggend. Er is sprake van een strafbare deelneming indien het delict waaraan wordt deelgenomen – het gronddelict – is voltooid, althans een strafbare poging daartoe of strafbare voorbereiding daarvan heeft plaatsgevonden. Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat er altijd aan het accessoriteitsvereiste wordt voldaan indien medeplegen wordt aangenomen. Dit is vanzelfsprekend omdat medeplegen niet kan worden aangenomen zonder accessoriteit. Indien medeplegen niet wordt aangenomen, ontbreekt het vanzelfsprekend aan accessoriteit.

Ten tweede de opzet. Uit het theoretisch onderzoek blijkt dat bij medeplegen sprake moet zijn van dubbel opzet. Allereerst moet er opzet zijn op het deelnemen zelf, een medepleger moet dus willen medeplegen. Daarnaast moet er sprake zijn van opzet op het delict, een medepleger wil een bijdrage leveren aan een bepaald strafbaar feit. Voorwaardelijk opzet is voldoende om medeplegen te kunnen aannemen. Het jurisprudentieonderzoek bevestigt de theorie dat voorwaardelijk opzet voldoende is om medeplegen aan te nemen. Verder blijkt uit het jurisprudentieonderzoek dat rechters niet veel aandacht besteden aan opzet. Indien medeplegen wordt aangenomen, is het vanzelfsprekend dat de verdachte (voorwaardelijk) opzet had op het delict. Medeplegen kan namelijk niet plaatsvinden

zonder dat de verdachte opzettelijk heeft gehandeld. Opzet werd ogenblikkelijk aangenomen als de verdachte een bijdrage heeft geleverd in de uitvoering van het strafbare feit. Indien medeplegen niet wordt aangenomen, is het vanzelfsprekend dat er geen sprake is van (voorwaardelijk) opzet.

Ten derde de nauwe en bewuste samenwerking. Uit het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 kwam naar voren dat de bijdrage van de medepleger in de regel zal worden geleverd tijdens het begaan van het strafbare feit in de vorm van een gezamenlijke uitvoering. Een gezamenlijke uitvoering wijst bij uitstek op een nauwe en bewuste samenwerking en op de vereiste intellectuele en/of materiële bijdrage. Verdachte heeft hierbij fysiek deelgenomen. Maar de bijdrage kan ook bestaan in de vorm van verscheidene gedragingen voor en/of tijdens en/of na het strafbare feit. Het gaat dan om situaties waarbij de verdachte weliswaar niet deelneemt aan de daadwerkelijke uitvoering van het delict, maar wel een sturende of leidende rol heeft in de voorbereiding en de uitvoering ervan, daartoe het initiatief neemt of kennelijk het 'brein' is achter de feiten.

Indien de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen voor, tijdens en/of na het strafbare feit, dient de rechter in het geval hij toch tot een bewezenverklaring van medeplegen komt, om nauwkeurig te motiveren waarom er sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking. Dit kan de rechter aan de hand van zes aspecten motiveren: intensiteit van de samenwerking, onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling, belang van de rol, aanwezigheid op belangrijke momenten en het niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip. Deze aspecten zijn voortgekomen uit het overzichtsarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014.

Uit het jurisprudentieonderzoek is naar voren gekomen dat rechters minimaal twee van de zes aspecten behandelen om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen en dat deze zes aspecten in samenhang dienen te worden gezien. De aspecten die uit het jurisprudentieonderzoek het meest naar voren zijn gekomen, bleek de 'intensiteit van de samenwerking' en 'de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict'. De aspecten die minder naar voren zijn gekomen, bleek 'de onderlinge taakverdeling' en 'het belang van de rol'. De aspecten die het minst zijn behandeld, bleek 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' en het 'niet-distantiëren' tijdens de uitvoering van het delict. Ook is uit het jurisprudentieonderzoek gebleken dat deze aspecten vrijwel niet voorkomen als medeplegen niet wordt aangenomen. Slechts in één uitspraak, waarin medeplegen niet is aangenomen, is alleen het aspect 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' behandeld.

1. Intensiteit van de samenwerking

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat dit aspect het meest wordt behandeld door rechters, namelijk in 16 van de 16 de uitspraken waarin medeplegen wel werd aangenomen. Daarmee is het één van de belangrijkste aspecten om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen. De rechters oordeelden in de meeste zaken dat er sprake is van op elkaar afgestemde gedragingen, een onderlinge taakverdeling, bewuste handelingen, een duidelijk voorafgaand gemaakt plan en/of een rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. Gebleken is dat de intensiteit van de samenwerking voortvloeit uit de andere vijf aspecten. De verdediging wordt daarom geadviseerd om de aandacht te vestigen op de andere vijf aspecten.

2. De onderlinge taakverdeling

Uit het theoretisch onderzoek is gebleken dat een afspraak om het samen op een bepaalde manier te doen van belang kan zijn, niet alleen voor de bewustheid van de samenwerking, maar ook voor de intensiteit daarvan. Bij inwisselbaarheid van rollen, wanneer willekeurig is wie wat doet (zoals in het Wormerveerse brandstichting-arrest het geval was), is de bijdrage in beginsel voldoende substantieel.

In het jurisprudentieonderzoek is allereerst bevestigd dat uit de onderlinge taakverdeling de intensiteit van de samenwerking kan voortvloeien. Daarnaast is in het jurisprudentieonderzoek bevestigd dat inwisselbaarheid van rollen voldoende substantieel is en dat dit leidt tot het aannemen van een nauwe en bewuste samenwerking. In 7 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen wel werd aangenomen, werd de onderlinge taakverdeling door de rechter behandeld. Daarmee is dit aspect niet het meest voorgekomen maar ook niet het minst. Een voorbeeld is uitspraak 6 (diefstal met geweld). Hierbij was er sprake van een inwisselbaarheid van de rollen. Eén van de medeverdachten heeft de ruit van de auto van het slachtoffer ingeslagen. De ander heeft een wapen op hem gericht. Ze hebben hierbij geld gestolen van het slachtoffer. Wie de ruit insloeg en wie het wapen op hem richtte, maakt in dit geval niet uit.

Er wordt, indien mogelijk, geadviseerd om aan te voeren dat er geen sprake is van een vooraf gemaakt plan, waarin een onderlinge taakverdeling is vastgelegd. Indien er wel sprake is van een plan, dan wordt de cliënt geadviseerd zijn rol in het geheel zo klein mogelijk te maken. Als de cliënt volledige openheid van zaken geeft, kan daardoor de intensiteit van de samenwerking worden vastgesteld en daarmee ook een rol in de voorbereiding. Indien mogelijk kan de verdediging aanvoeren dat er geen sprake is van inwisselbaarheid van rollen, omdat de cliënt niet bekend is met

de rol van de anderen. De inwisselbaarheid van rollen duidt op een nauwe en bewuste samenwerking.

3. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat dit aspect het meest wordt behandeld door rechters, namelijk in 16 van de 16 de uitspraken waarin medeplegen wel werd aangenomen. Daarmee is het één van de belangrijkste aspecten om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen. Bij een rol in de voorbereiding kan er worden gedacht aan het bedenken van een plan of het verrichten van voorverkenningen/observaties. Bij een rol in de uitvoering kan er worden gedacht aan het plegen van een moord. Bij een rol in de afhandeling kan er worden gedacht aan het verlaten van de plaats delict. Zie bijvoorbeeld uitspraak 1. Medeverdachten hebben voorverkenningen verricht door twee keer langs het desbetreffende pand te rijden. Vervolgens zijn ze het pand ingegaan. In een kort tijdsbestek van 12 minuten zijn verspreid door het pand vier slachtoffers om het leven gebracht met vuurwapens. Na het strafbare feit reden ze gezamenlijk weg.

Er wordt geadviseerd om de betrokkenheid van cliënt zo goed mogelijk te minimaliseren:

- Rol in de voorbereiding: indien er sprake is van een plan, kan de cliënt verklaren niet betrokken te zijn geweest bij de planning. Indien nergens uit blijkt dat er sprake is van een plan, kan de cliënt zich beroepen op zijn zwijgrecht.
- Rol in de uitvoering: indien er sprake is van een rol in de uitvoering van het delict, dan kan de verdediging indien mogelijk aanvoeren dat dit slechts gaat om een kleine rol. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medeplichtigheid dan met medeplegen. Indien mogelijk kan er worden aangevoerd dat cliënt slechts aanwezig is geweest, zodat dit tot vrijspraak van medeplegen leidt.
- Rol in de afhandeling: indien mogelijk aanvoeren dat cliënt geen rol heeft gehad in de voorbereiding en uitvoering van het delict maar slechts achteraf. Dit leidt dan eerder tot medeplichtigheid.

4. Het belang van de rol

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat het belang van de rol in 6 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen werd aangenomen, naar voren is gekomen. Daarmee is dit aspect niet het meest voorgekomen maar ook niet het minst. Dit aspect hangt samen met de rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict. In bijvoorbeeld uitspraak 8 gaf verdachte aan medeverdachte de instructies/opdracht om brand te stichten bij een woning. Medeverdachte moest vijf molotovcocktails maken, een steen door de ruit van het huis gooien en de molotovcocktails naar

binnen gooien. Het strafbare feit had niet kunnen plaatsvinden zonder de rol van de verdachte. Er wordt geadviseerd, indien mogelijk, om aan te voeren dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen en dat het strafbare feit ook had kunnen plaatsvinden zonder de rol van de cliënt. Dit zal dan eerder leiden tot medeplichtigheid.

5. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten

Uit het jurisprudentieonderzoek blijkt dat dit aspect niet vaak wordt behandeld door rechters. In slechts 4 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen wel werd aangenomen, is de aanwezigheid op belangrijke momenten behandeld. Zie bijvoorbeeld uitspraak 9: de aanwezigheid op een belangrijk moment vond plaats bij de afhandeling van het delict. In deze zaak heeft verdachte een kunstroof gepleegd. Op het juiste moment stond verdachte weer buiten met het gestolen schilderij, aangezien medeverdachte net kwam aanrijden met de scooter om verdachte (met het gestolen schilderij) op te halen.

In de 10 uitspraken waarin medeplegen niet werd aangenomen, is in één uitspraak alleen het aspect 'diens aanwezigheid op belangrijke momenten' voorgekomen. Dit is echter onvoldoende om een nauwe en bewuste samenwerking vast te stellen en tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen. Indien de rechter dit aspect aanhaalt, wordt dit als een extra motivatie gezien bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking. Als verdachte slechts aanwezig is geweest, wordt de verdediging geadviseerd dit aan te voeren. De cliënt kan verklaren slechts aanwezig te zijn geweest en geen uitvoeringshandelingen te hebben verricht.

6. Niet-distantiëren

Uit het theoretisch onderzoek is gebleken dat aan het niet-distantiëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt. Dat wordt bevestigd door het jurisprudentieonderzoek. Het niet-distantiëren is slechts in 2 van de 16 uitspraken, waarin medeplegen werd aangenomen, naar voren gekomen. Indien de rechter dit aspect aanhaalt, wordt dit als een extra motivatie gezien bij het vaststellen van een nauwe en bewuste samenwerking. Een rechter benoemt expliciet dat de verdachte zich niet heeft gedistantieerd tijdens de uitvoering van het delict. Dit wordt dan alleen door de rechter geconstateerd en niet verder toegelicht. Ook al komt dit aspect geen grote betekenis toe, wordt er geadviseerd om te achterhalen of cliënt zich op enig moment heeft gedistantieerd van het strafbare feit. Zo ja, dan kan dit worden aangevoerd en/of worden verklaard door cliënt. Zo niet, dan kan slechts het niet-distantiëren niet leiden tot het aannemen van medeplegen.

Wat betreft de accessoriteit kan het volgende worden aanbevolen. Zonder strafbare gedraging is er geen sprake van accessoriteit. Er wordt geadviseerd om met de cliënt na te gaan of er sprake is van een strafbare gedraging. Zo niet, dan kan door de verdediging worden aangevoerd dat cliënt geen verdachte is. De cliënt kan hierbij verklaren geen strafbare gedragingen te hebben verricht en stellen dat hij/zij niets te maken heeft met het strafbare feit. De cliënt moet dan worden vrijgesproken van het medeplegen van het strafbare feit.

Wat betreft de opzet kan het volgende worden aanbevolen. De verdediging wordt geadviseerd om de aandacht te vestigen op de vraag of er vooraf een plan is gemaakt, aangezien dit duidt op opzet.

- Indien er sprake is van een plan en cliënt was hiervan op de hoogte, kan de cliënt geadviseerd worden te verklaren niet betrokken te zijn geweest bij de planning en dus ook geen (voorwaardelijk) opzet op het strafbare feit te hebben gehad. Als cliënt niet afwist van een plan, dan kan cliënt verklaren hier niet vanaf te hebben geweten.
- Indien nergens uit blijkt dat er sprake is van een plan, kan de cliënt zich beroepen op zijn zwijgrecht.

De verdediging kan in beide gevallen aanvoeren dat cliënt in het geheel geen opzet heeft gehad op het strafbare feit. Dan is de kans groot dat de rechter oordeelt dat cliënt geen opzet heeft gehad. Dit leidt tot een vrijspraak van medeplegen. Als het gaat om voorwaardelijk opzet, kan de cliënt verklaren dat hij zich niet bewust was van de aanmerkelijke kans dat zijn daad bepaalde gevolgen kon innemen. De verdediging kan dan aanvoeren dat de gevolgen niet algemeen bekend zijn of bekend konden zijn voor de cliënt.

Wat betreft de nauwe en bewuste samenwerking kan het volgende worden aanbevolen. De verdediging wordt geadviseerd om de betrokkenheid van cliënt zoveel mogelijk te minimaliseren/ondergeschikt te maken. Indien er uitvoeringshandelingen zijn verricht, kan worden aangevoerd dat cliënt het misdrijf slechts heeft vergemakkelijkt/bevorderd voor anderen. De bijdrage van cliënt zal dan eerder in verband worden gebracht met medeplichtigheid dan met medeplegen. Indien het voor de rechter niet duidelijk is of cliënt uitvoeringshandelingen heeft verricht, wordt geadviseerd om aan te voeren dat cliënt geen uitvoeringshandelingen heeft verricht en slechts aanwezig is geweest. Cliënt wordt geadviseerd zich niet uit te laten over zijn/haar aandeel, zodat het aandeel onduidelijk blijft. Cliënt wordt dan mogelijk vrijgesproken.

Met behulp van deze adviesmemo hoop ik u voldoende te hebben geïnformeerd met betrekking tot het onderzoek dat ik heb verricht. Bij deze verwijs ik u nog naar mijn scriptie voor het gehele onderzoek. Als u nog vragen hebt, dan kunt u uiteraard met mij contact opnemen.

Met vriendelijke groet,
Myrthe de Graaf

Bijlage 2: Overzichtsschema jurisprudentieonderzoek

- Uitspraken 1 tot en met 8 zijn levens- en gewelddelicten. Uitspraken 9 tot en met 16 zijn vermogensdelicten. Bij uitspraken 1 tot en met 16 werd medeplegen wel aangenomen.
- Uitspraken 17 tot en met 21 zijn levens- en gewelddelicten. Uitspraken 22 tot en met 26 zijn vermogensdelicten. Bij uitspraken 17 tot en met 26 werd medeplegen niet aangenomen en volgde er een vrijspraak.

Hieronder volgen de uitspraken 1 tot en met 8: levens- en gewelddelicten (medeplegen wel aangenomen).

Uitspraak	Accessoriteit	Opzet	Nauwe en bewuste samenwerking	Bijdrage van voldoende gewicht	Medeplegen aangenomen
#1 ECLI:NL:RBOVE :2020:3678	Voltooid medeplegen van moord.	Opzet op de samenwerking: Dit blijkt uit het plan om een koelbloedige executie te willen laten plaatsvinden. Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachten hadden opzet op de dood van de slachtoffers.	Intensiteit van de samenwerking: Gedragingen zijn op elkaar afgestemd en er zijn onderlinge afspraken gemaakt. Er was een intensieve samenwerking. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Vorbereiding:</i> Medeverdachten hebben voorverkenningen verricht door twee keer langs het desbetreffende pand te rijden. Vervolgens zijn ze gezamenlijk het pad ingegaan. ▪ <i>Uitvoering:</i> In een kort tijdsbestek van 12 minuten zijn verspreid door	Gezamenlijke uitvoering: Verdachte heeft samen met medeverdachten vier slachtoffers op koelbloedige wijze om het leven gebracht.	Ja.

			het pand vier slachtoffers om het leven gebracht met vuurwapens. De situatie aangetroffen op de plaats delict wijst op actieve bemoeienis van meerdere personen. ▪ Afhandeling: Na het strafbare feit reden ze gezamenlijk weg. Het gedrag van de drie verdachten na afloop van de schietpartij onderstreept de samenwerking en past niet bij het beeld dat één van de drie werd verrast door gedrag van de anderen. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten: Medeverdachten waren met elkaar aanwezig op de plaats delict. Niet-terugtrekken: Medeverdachten hebben zich niet gedistantieerd.		
#2 ECLI:NL:RBMNE :2020:4337	Voltooid medeplegen van een poging tot moord.	Opzet op de samenwerking: Dit blijkt uit de afspraken die zijn gemaakt over de uitvoering van het delict. Opzet op het delict:	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de grondige en intensieve voorbereiding. Gedragingen zijn op elkaar afgestemd en er zijn onderlinge afspraken gemaakt. Ze zijn snel te werk gegaan: dit vereist een zeer	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten hebben gezamenlijk getracht het slachtoffer	Ja.

		Verdachte en medeverdachte hadden opzet op het doden van het slachtoffer.	intensieve samenwerking. De plaats delict en het tijdstip, te weten midden in een woonwijk op klaarlichte dag, maakte een goed voorbereide vlucht na het delict noodzakelijk. Onderlinge taakverdeling: Verdachte bestuurde de auto en reed het slachtoffer klem. Medeverdachte heeft op het slachtoffer geschoten. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Voorbereiding:</i> Medeverdachten hadden een grondige en intensieve voorbereiding. ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten hebben geprobeerd het slachtoffer om het leven te brengen door op hem te schieten. ▪ <i>Afhandeling:</i> Na het delict zijn ze gevlucht. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten: Medeverdachten hebben bewust het slachtoffer opgewacht/opgezocht in de straat waar het slachtoffer woont.	om het leven te brengen.	
--	--	--	---	---------------------------------	--

#3 ECLI:NL:GHARL :2020:5528	Voltooid medeplegen van een poging tot doodslag.	Opzet op de samenwerking: Blijkt uit het gezamenlijk plan. Opzet op het delict (Voorwaardelijk opzet): Verdachte heeft bewust het wapen ter hand genomen en doorgeladen. Hij heeft vervolgens het doorgeladen wapen zeer dicht tegen het bovenlichaam van het slachtoffer gehouden. Door zo te handelen was er naar het oordeel van het Hof - naar algemene ervaringsregels - een aanmerkelijke kans dat een schot het slachtoffer ook zou raken en dodelijk zou verwonden. Verdachte heeft deze kans ten tijde van de gedraging bewust aanvaard.	Intensiteit van de samenwerking: Dit blijkt uit het gezamenlijk plan, de gezamenlijke uitvoering en het welbewust handelen. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Voorbereiding:</i> Ter voorbereiding is een vuurwapen meegenomen. Ze zijn samen naar de desbetreffende woning gegaan om de confrontatie aan te gaan met het slachtoffer. ▪ <i>Uitvoering:</i> Het vuurwapen is tijdens de confrontatie met het slachtoffer tevoorschijn gehaald.	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten zijn samen op zoek gegaan naar het slachtoffer om de confrontatie aan te gaan (omdat deze hem een relatief luttel geldbedrag verschuldigd was).	Ja.
#4 ECLI:NL:RBAMS :2021:5037	Voltooid medeplegen van liquidatie/ moord.	Opzet op de samenwerking: Blijkt uit het vooraf gemaakte plan. Opzet op het delict (Voorwaardelijk opzet):	Intensiteit van de samenwerking: Medeverdachten hebben van tevoren een plan gemaakt en hebben intensief contact met elkaar gehad tijdens de voorbereiding en uitvoering van het delict.	Gezamenlijke uitvoering: Het ontbreekt hier aan enige rol in de uitvoering van het delict. De verdachte heeft dit	Ja.

		De verdachte heeft in dit geval willens en wetens de aanmerkelijke kans aanvaard dat de liquidatie zou plaatsvinden.	Onderlinge taakverdeling: Verdachte had de taak om actief de locatie van het slachtoffer in de gaten te houden. Hij gaf steeds deze locatie door aan medeverdachten, zij stonden paraat om op het slachtoffer te schieten. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Vorbereiding:</i> Verdachte hield de locatie van het slachtoffer in de gaten door voorverkenningen en observaties te verrichten. Deze locatie gaf hij steeds door aan medeverdachten. Belang rol: Het actieve spotten van het beoogde slachtoffer was essentieel voor het slagen van de liquidatie. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten: Verdachte hield in de gaten waar het slachtoffer zich bevond.	gecompenseerd door een grote rol in de voorbereiding. Het actieve spotten van het beoogde slachtoffer wordt gekwalificeerd als een uitvoeringshandeling van het strafbare feit. Op grond daarvan is er sprake van een gezamenlijke uitvoering.	
#5 ECLI:NL:RBZWB :2021:5970	Voltooid medeplegen van diefstal met geweld.	Opzet op de samenwerking: Blijkt uit het gezamenlijke plan. Opzet op het delict	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de planning, de gezamenlijke uitvoering van het delict en het welbewust handelen. Medeverdachten waren zich bewust	Gezamenlijke uitvoering: Met elkaar een woning binnengedrongen om geld te stelen.	Ja.

		(Voorwaardelijk opzet): Het meenemen van een knuppel naar een woning duidt op voorwaardelijk opzet. Alle medeverdachten hebben de aanmerkelijke kans genomen dat er bij de diefstal geweld zou worden gebruikt.	van de noodzakelijke samenwerking voor de uitvoering van het strafbare feit. Er was sprake van een gezamenlijk plan en hadden hun gedragingen op elkaar afgestemd. Onderlinge taakverdeling: Drie medeverdachten zijn de woning ingegaan. Een paar andere medeverdachten hebben buiten gewacht. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Vorbereiding:</i> Verdachte heeft een prepaid-nummer geactiveerd. Gezamenlijk zijn ze naar de woning gereden. ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten zijn de woning binnengegaan en hebben om geld gedreigd. ▪ <i>Afhandeling:</i> Gezamenlijk zijn ze gevlucht. Verdachte heeft de opsporing bemoeilijkt door na de diefstal via een aantal andere daders de buit te laten vervoeren, te tellen, verdelen of veilig te stellen. Belang rol:		
--	--	--	--	--	--

			Verdachte had sturende/leidende rol. Het activeren van de prepaid-telefoon was van belang om de diefstal (met geweld) te verwezenlijken. Niet-terugtrekken: Medeverdachten hebben zich niet gedistantieerd van de uitvoering van het plan.		
#6 ECLI:NL:RBAMS :2021:190	Voltooid medeplegen van diefstal met geweld.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachte hadden opzet op de diefstal met geweld.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de gezamenlijke uitvoering van het delict. Onderlinge taakverdeling: De rollen van de overvallers waren gelijkwaardig en inwisselbaar. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten slaan een ruit van de auto van het slachtoffer in en richten het vuurwapen op hem. Dan slaan zij het slachtoffer en stelen waardevolle spullen.	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten slaan een ruit van de auto van het slachtoffer in en richten het wapen op het slachtoffer. Ze hebben hierbij geld gestolen van het slachtoffer.	Ja.
#7 ECLI:NL:RBLIM :2021:1090	Voltooid medeplegen van diefstal met geweld.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachten hadden opzet op de diefstal met geweld.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de gezamenlijke uitvoering van het delict.	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten dringen (met een sloopbeitel en een	Ja.

			De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten zijn met een sloopbeitel en revolver een woning binnengedrongen. Ze hebben geldkistjes en waardevolle spullen buit gemaakt nadat ze hierom hadden bedreigd.	revolver) samen een woning binnen midden in de nacht. Hierbij hebben ze geld en waardevolle spullen gestolen.	
#8 ECLI:NL:RBOVE :2021:1779	Voltooid medeplegen van een poging tot brandstichting.	Opzet op het delict (Voorwaardelijk opzet): Het meenemen van molotovcocktails duidt op voorwaardelijk opzet. Kenmerkend voor het gebruik van een molotovcocktail is het onvoorspelbare karakter van de brand die als gevolg van dat gebruik ontstaat. Hierbij wordt de aanmerkelijke kans genomen dat er brand ontstaat.	Intensiteit van de samenwerking: Er was sprake van een duidelijk plan. Onderlinge taakverdeling: Verdachte geeft medeverdachte instructies om molotovcocktails te maken en brand te gaan stichten. Medeverdachte heeft geprobeerd brand te stichten. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Vorbereiding:</i> Verdachte gaf instructies aan medeverdachte om molotovcocktails te maken en brand te stichten. Belang rol: Verdachte had een intellectuele/sturende rol. Het geven van instructies, het maken van	Gedragingen voor het strafbare feit: Instructies geven aan medeverdachte.	Ja.

			molotovcocktails, aan medeverdachte was van belang om brand te kunnen gaan stichten.		
--	--	--	--	--	--

Hieronder volgen de uitspraken 9 tot en met 16: vermogensdelicten (medeplegen wel aangenomen).

Uitspraak	Accessoriteit	Opzet	Nauwe en bewuste samenwerking	Bijdrage van voldoende gewicht	Medeplegen aangenomen
#9 ECLI:NL:RBMNE :2021:4584	Voltooid medeplegen van diefstal (kunstroven).	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachte hadden opzet op de diefstal.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de afhandeling van het delict. Onderlinge taakverdeling: Verdachte heeft de kunstroof gepleegd. Medeverdachte is bij het museum komen aanrijden met de scooter om de verdachte op te halen. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: <i>Afhandeling:</i> Medeverdachte komt op een scooter aanrijden. De combinatie van het rijgedrag, de gedoofde lichten en het tijdstip zijn omstandigheden dat hier sprake is van een mededader van degene die op dat moment in het museum was om een schilderij te stelen. Samen rijden ze er	Gezamenlijke uitvoering: De gezamenlijke uitvoering strekt zich tot handelingen die verricht zijn na het strafbare feit. Medeverdachte heeft het veiligstellen van het schilderij mogelijk gemaakt door op het juiste moment met de scooter te komen aanrijden. Op grond daarvan is er sprake van een gezamenlijke uitvoering.	Ja.

			vandoor met het gestolen schilderij. Diens aanwezigheid op belangrijke momenten: De medeverdachte komt op het juiste moment aanrijden, zodat de verdachte met het gestolen schilderij kan opstappen om samen weg te rijden.		
#10 ECLI:NL:RBAMS :2021:2395	Voltooid medeplegen van een poging tot woninginbraak.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachten hadden opzet op de woninginbraak.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de gezamenlijke uitvoering. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten hebben geprobeerd een woninginbraak te plegen door het cilinderslot van de voordeur van de desbetreffende woning te forceren. ▪ <i>Afhandeling:</i> Wanneer verbalisanten ter plaatse kwamen, reden zij er met hoge snelheid vandoor.	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten hebben met elkaar geprobeerd een woning in te breken.	Ja.
#11 ECLI:NL:RBMNE :2020:5107	Voltooid medeplegen van witwassen.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachte hadden opzet op het witwassen.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de gezamenlijke uitvoering.	Gezamenlijke uitvoering:	Ja.

			De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten hebben gezamenlijk een rol gespeeld bij het faciliteren en plegen van witwassen. ▪ <i>Afhandeling:</i> Verdachte heeft de verhullende handeling verricht, namelijk het plaatsen van het geld in de verborgen ruimte van de auto. Belang rol: Verdachte heeft het geldbedrag verstopt in zijn voertuig met als doel de herkomst, de vindplaats, de verplaatsing van en de rechthebbende op een geldbedrag te verhullen.	Medeverdachten hebben het geldbedrag verhuld, terwijl zij wisten dat dit uit enig misdrijf afkomstig was.	
#12 ECLI:NL:RBAMS :2021:2161	Voltooid medeplegen van gewoonte-witwassen.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachte hadden opzet op het (gewoonte)witwassen.	Intensiteit van de samenwerking: Er was een goede communicatie onderling met betrekking tot het verloop van de geldbedragen. Onderlinge taakverdeling: Het gaat het om een zogenoemde hoofdman die opdrachten geeft aan de gebruiker van een ander Encrochat-account (die van de verdachte) tot het uitvoeren van geldtransacties.	Gedragingen tijdens het strafbare feit: Het uitvoeren van geldtransacties op afstand.	Ja.

			De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Verdachte heeft geldtransacties uitgevoerd in opdracht van 'de hoofdman'.		
#13 ECLI:NL:RBDHA :2020:2595	Voltooid medeplegen van oplichting en identiteitsfraude.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachte hadden opzet op de fraude en oplichting.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de gezamenlijke uitvoering. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten hebben oplichtingen gepleegd door identiteitsfraude te plegen. Ze hadden hierbij de beschikking over meerdere telefoons en er is gebruik gemaakt van tientallen verschillende bankrekeningnummers.	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten hebben zich schuldig gemaakt aan oplichting waarbij ze zich hebben voorgedaan als iemand anders.	Ja.
#14 ECLI:NL:RBMNE :2021:6107	Voltooid medeplegen van oplichting/phishing.	Opzet op de samenwerking: Er is sprake van een gezamenlijk plan. Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachten hadden opzet op de oplichting/phishing.	Intensiteit van de samenwerking: De handelswijze vergt een planmatige aanpak, samenwerking en duidelijke afstemming tussen de daarbij betrokken personen. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i>	Gezamenlijke uitvoering: Medeverdachten hebben zich met elkaar op grote schaal schuldig gemaakt aan oplichtingen.	Ja.

			Medeverdachten hebben zich op grote schaal schuldig gemaakt aan oplichtingen. Zo werd er o.a. een website gelijkend op de omgeving van PostNL en internetbankieren van de ING ontwikkeld.		
#15 ECLI:NL:GHARL :2021:1066	Voltooid medeplegen van oplichting.	Opzet op de samenwerking: Er is sprake van een gezamenlijk plan/doel. Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachten hadden het volgende vervalst: niet bestaande leasecontracten, orderbevestigingen, maar ook jaaromzet, winst en bedrijfsactiviteiten. Hierdoor konden ze de bank (ING) oplichten.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit het gezamenlijke doel en de gezamenlijke uitvoering. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict: ▪ <i>Uitvoering:</i> Medeverdachten hebben o.a. niet bestaande leasecontracten opgesteld om de bank (ING) op te lichten. Belang rol: Medeverdachten hebben leasecontracten vervalst met als doel de bank op te lichten. Vervolgens hadden ze gezamenlijk het doel om deze gelden, die van misdrijf afkomstig zijn, te verhullen.	Gezamenlijke uitvoering: Verdachte heeft samengewerkt met medeverdachten bij het verhullen van gelden die van misdrijf afkomstig zijn.	Ja.
#16 ECLI:NL:RBAMS :2021:5235	Voltooid medeplegen van computervredesbreuk.	Opzet op het delict: Verdachte en medeverdachten hadden opzet op de computervredesbreuk.	Intensiteit van de samenwerking: Blijkt uit de gezamenlijke uitvoering. De rol in de voorbereiding, uitvoering en/of afhandeling van het delict:	Gezamenlijke uitvoering: Verdachte heeft samen met medeverdachten zich schuldig gemaakt	Ja.

			▪ Uitvoering: Medeverdachten hebben phishinglinks verstuurd om de inloggegevens van verschillende personen te bemachtigen om op deze manier geld van hun bankrekeningen af te kunnen halen. Belang rol: De verdachte heeft instructies gegeven aan medeverdachten om geld over te maken naar andere bankrekeningen.	aan computervredebreuk. Ze hebben de inloggegevens van slachtoffers weten te bemachtigen om geld van hun bankrekeningen af te kunnen halen.	
--	--	--	--	---	--

Hieronder volgen de uitspraken 17 tot en met 21: levens- en gewelddelicten (medeplegen niet aangenomen - vrijspraak)

Uitspraak	Accessoriteit	Opzet	Nauwe en bewuste samenwerking	Bijdrage van voldoende gewicht	Medeplegen aangenomen
#17 ECLI:NL:RBROT :2020:903	Onvoltooid medeplegen van moord.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.
#18 ECLI:NL:GHARL :2020:8688	Onvoltooid medeplegen van liquidatie/ moord.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.

#19 ECLI:NL:RBROT :2020:5961	Onvoltooid medeplegen van poging doodslag/zware mishandeling.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.
#20 ECLI:NL:RBAMS :2021:7198	Onvoltooid medeplegen van poging zware mishandeling/openlijke geweldpleging.	Niet van toepassing.	Diens aanwezigheid op belangrijke momenten: Er kan echter niet meer worden vastgesteld dan slechts zijn aanwezigheid. Dit is echter onvoldoende om tot een bewezenverklaring van medeplegen te komen. Medeverdachte is degene geweest die één op één in gevecht is geraakt met aangever. Verdachte was wel aanwezig op de plaats delict, maar aan hem is mogelijk alleen een duw toe schrijven, waarbij niet is uit te sluiten dat deze duw bedoeld was om de boel te sussen. Aan verdachte kunnen dus geen geweldshandelingen worden toegeschreven.	Niet van toepassing.	Nee.
#21 ECLI:NL:RBDHA :2018:3537	Onvoltooid medeplegen van moord/doodslag.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.

Hieronder volgen de uitspraken 22 tot en met 26: vermogensdelicten (medeplegen niet aangenomen - vrijspraak)

Uitspraak	Accessoriteit	Opzet	Nauwe en bewuste samenwerking	Bijdrage van voldoende gewicht	Medeplegen aangenomen
#22 ECLI:NL:RBAMS :2021:2758	Onvoltooid medeplegen van oplichting.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.
#23 ECLI:NL:RBAMS :2020:4683	Onvoltooid medeplegen van poging oplichting.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.
#24 ECLI:NL:RBZWB :2021:6075	Onvoltooid medeplegen van oplichting.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.
#25 ECLI:NL:RBAMS :2021:7622	Onvoltooid medeplegen van woninginbraak.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.
#26 ECLI:NL:RBNNE :2019:3897	Onvoltooid medeplegen van woninginbraak.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Nee.